

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Skryté záškoláctví a další způsoby patologického chování

Bakalářská práce

Studijní program: B7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506R029 – Speciální pedagogika pro vychovatele
Autor práce: **Dita Špačková**
Vedoucí práce: Ing. František Vlach

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dita Špačková**
Osobní číslo: **P14000886**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika pro vychovatele**
Název tématu: **Skryté záškoláctví a další způsoby patologického chování**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Analyzovat a porovnat výskyt patologického chování se zaměřením na skryté záškoláctví, užívání alkoholu a kouření na druhém stupni základní školy a nižším stupni víceletého gymnázia v sociálně vyloučené oblasti. Zjistit, zda se záškoláctví vyskytuje častěji u žáků, kteří zároveň kouří a pijí alkoholické nápoje, nebo u žáků, kteří nekouří a nepožívají alkoholické nápoje.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník, rozhovor.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČAPEK, R., 2008. Odměny a tresty ve školní praxi. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1717-0.

FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.

GALLA, M., aj., 2005. Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 80-86734-38-2.

KABÍČEK, P., aj., 2014. Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-793-4.

MARTÍNEK, Z., 2015. Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.

SOCHŮREK, J., 2009. Úvod do sociální patologie. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-448-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. František Vlach

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **22. dubna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D., Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 24. 3. 2014

Podpis: Dita Špáčeková

Poděkování

Děkuji tímto Ing. Františku Vlachovi, Ing-Paed IGIP, za poskytnutí odborných konzultací, cenných rad a připomínek při zpracování bakalářské práce. Poděkování patří také mé rodině za podporu, jež mi byla poskytována v průběhu celého studia.

Anotace

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat a porovnat výskyt patologického chování se zaměřením na skryté záškoláctví, užívání alkoholu a kouření na druhém stupni základní školy a nižším stupni víceletého gymnázia v sociálně vyloučené oblasti. Dále byl analyzován výskyt kouření a pití alkoholických nápojů u dotazovaných žáků a bylo provedeno porovnání, zda u školáků ohrožených tímto dalším patologickým chováním se vyskytuje záškoláctví častěji než u žáků, kteří nekouří a nepožívají alkohol. Na základě zjištěných dat byl navržen a vytvořen preventivní program a doporučení pro řešení záškoláctví pro obě školy.

Klíčová slova

Adolescence, alkohol, primární prevence, skryté záškoláctví, sociálně patologické jevy, tabakismus, záškoláctví.

Annotation

The aim of this bachelor thesis was to analyse and compare the incidence of pathological behaviour with focus on concealed truancy, alcohol consumption and smoking at an upper primary school and in the lower years of an eight or six-year grammar school in a socially excluded locality. Another aim was to analyse the incidence of smoking and alcohol consumption in student respondents and to compare, whether the truancy occurs more often in students endangered by other pathological behaviour than in students who neither smoke nor consume alcohol. Based on the collected data a preventive programme and recommendations to reduce truancy, was created and suggested, for both schools.

Keywords

Adolescence, alcohol, concealed truancy, primary prevention, socially pathological phenomena, tobaccoism, truancy.

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	13
1.1 Alkoholismus	14
1.1.1 Alkohol.....	15
1.1.2 Nebezpečí a důsledky požívání alkoholu dětmi a mladistvými	16
1.2 Tabakismus	17
1.2.1 Tabák.....	18
1.2.2 Nebezpečí a důsledky kouření u dětí	19
1.3 Záškoláctví.....	20
1.3.1 Skryté záškoláctví	21
2 LEGISLATIVA.....	22
3 RODINA V ŽIVOTĚ JEDINCE	24
3.1 Vývoj rodiny po 2. světové válce	24
3.2 Nedostatky ve výchově v rodině – vliv prostředí	25
4 ŠKOLA V ŽIVOTĚ JEDINCE	27
4.1 Negativní vztah ke škole.....	28
5 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU A VLIV PARTY	30
6 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	32
6.1 Vymezení a změny v období pubescence a adolescence	32
6.2 Emoční a morální vývoj dospívajícího	33
6.3 Působení okolí na vznik patologického chování.....	34
7 VLASTNÍ VÝZKUM	36
7.1 Cíl práce a výzkumné otázky.....	36
7.2 Stanovení hypotéz.....	36
7.3 Výzkumné otázky – kvalitativní výzkum	37
7.4 Výzkumné metody	38
7.4.1 Kvantitativní výzkumné metody	38
7.4.2 Kvalitativní výzkumné metody	38
7.5 Charakteristika prostředí výzkumu	39
8 VÝZKUMNÉ VZORKY A SBĚR DAT	41
8.1 Charakteristika respondentů – kvantitativní výzkum	41

8.2	Charakteristika respondentů – kvalitativní výzkum	41
9	ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	42
9.1	Výsledky kvantitativního výzkumu – 1. část výzkumu	42
9.2	Výsledky kvalitativního výzkumu – interpretace – 2. část výzkumu	50
9.2.1	Analyzované kategorie	54
10	DISKUZE – OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	55
11	POROVNÁNÍ – SMÍŠENÝ VÝZKUM	57
12	PREVENTIVNÍ PROGRAM	58
12.1	Návrh prevence pro víceleté gymnázium	59
12.2	Návrh prevence pro základní školu	59
12.3	Návrh projektu pro obě školy	60
	ZÁVĚR	63
	Seznam použitých zdrojů.....	65
	Seznam grafů a tabulek.....	68
	Seznam použitých zkratk a symbolů.....	69
	Seznam příloh	70

ÚVOD

Rok 1989 s sebou přinesl mnoho změn. Se změnou společenských poměrů vyvstala i velká řada nových společenských jevů a skutečností, na které naše společnost nebyla dostatečně připravena. Zlepšila se kvalita života, dochází k nárůstu finančních zisků společenských úspěchů, kariéra se v řebříčku hodnot začíná stavět na přední místo. S tím vším se však usnadňuje i dostupnost a zneužívání drog, alkoholu a cigaret. Prostředí, ve kterém se nacházíme, se stává napjatější, lidé, kteří se hůře vyrovnávají se svým neúspěchem, se mnohdy uchylují k delikventnímu chování a jednání. S nespokojeností zároveň stoupá i rozvodovost, rodina není tak pevná, jako dříve. Současná doba s sebou přináší výchovné problémy nejen dospělých, ale zároveň i mladistvých a dětí. Stále častěji a ve větší míře dochází k porušování normativního řádu společnosti a k nedodržování formálních předpisů.

Nedá se říci, že se rodí horší děti, ale rodí se děti do jiné doby, do jiných normativních hodnot. V dnešní uspěchané době se mnozí rodiče snaží uspokojit finanční požadavky své rodiny. V důsledku toho jim zbývá čím dál méně času na výchovu a věnování se svým dětem. Tyto děti získávají pro sebe nikým nekontrolovaný čas, který se často snaží vyplnit nejrůznějšími nepovolenými, ale o to lákavějšími činnostmi. Důsledkem toho je, že už v tak náročném období dospívání dochází k experimentování s alkoholem, cigaretami, drogami, nebo záškoláctvím. Je mezi námi mnoho rodičů, kteří nemají ani tušení, kde se jejich potomek právě nachází a čím vyplňuje svůj čas. Na druhou stranu je však mnoho rodičů, kteří se svým dětem věnují předpisově. Jejich volný čas vyplňují nejrůznějšími aktivitami, školní povinnosti sdílejí se svými potomky a snaží se jim v co největší míře být nápomocni v jejich povinnostech, motivují je. Prožívají s nimi a odměňují jejich úspěchy, pomáhají jim překonávat jejich nezdary, řeší za ně konfliktní situace. Mezi námi jsou i takoví rodiče, kteří své děti ochraňují či motivují až tak nezdravě, že jsou ochotni krýt jim jejich záškoláctví. Oni sami je omlouvají ze školy z důvodů obav před zkoušením, písemnou prací, nákupů a dovolených. Tento narůstající společenský problém bude tématem předkládané bakalářské práce.

Bakalářská práce na téma „Skryté záškoláctví a vliv dalšího patologického chování“ je členěna do několika kapitol. V první kapitole jsou objasněny patologické jevy, kterým se v práci zabýváme. Druhá kapitola se okrajově dotýká legislativy našeho

státu, poukazuje na zákony, vyhlášky a řády, které se týkají již zmiňovaných patologických jevů a chování. V následujících čtyřech kapitolách poukážeme na nejdůležitější vlivy působící na vývoj a výchovu dospívajícího jedince.

Praktická část obsahuje výzkumná šetření bakalářské práce, jeho cíle, vlastní průzkum a zjištěné závěry. Pro tuto bakalářskou práci byly vybrány dvě zcela odlišné školy: víceleté gymnázium a základní škola. Obě tyto školy se nachází v sociálně vyloučené oblasti.

Na základě výše uvedených skutečností byl navržen preventivní program, který by mohl přispět ke zmírnění problematiky skrytého záškoláctví a výskytu dalšího patologického chování dětí a mladistvých.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Jedno z nejčastěji diskutovaných témat u nás i v zahraničí jsou sociálně patologické jevy dětí a mladistvých. Podle Vališové, která uvádí: „*Jako sociálně nežádoucí (případně až patologické) jevy jsou označovány takové formy chování, které mají relativně hromadný charakter a svými negativními důsledky ohrožují nejen příslušného jedince, ale i společnost. Do této kategorie přiřazujeme například závislosti na návykových látkách (alkohol a další drogy)*“ (Vališová, Kasíková a kol. 2007, s. 354).

Pojem sociální patologie představuje souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Lze ho chápat jako označení jednoho z odvětví sociologie. „*E. Durkheim považuje sociální patologii za vědu o chorobách a nepříznivých skutečnostech v rámci dané společnosti, které se stávají její organickou součástí*“ (Fischer, Škoda 2009, s. 14). Autoři dále uvádí, že příčiny vzniku sociálně patologických jevů jsou podmíněny různými biopsychosociálními faktory, avšak zcela zásadní a jedna z nejčastějších příčin je negativní působení rodiny na jedince (Fischer, Škoda 2009, s. 139).

Sociálně patologické jevy jsou společností negativně vnímané, nežádoucí, mnohdy až nepřijatelné, protože ve velké míře ohrožují společenský vývoj z hlediska morálky a mravnosti. Nárůst sociálně patologického chování u dospělých jedinců má za následek i nárůst tohoto druhu chování u dětí. Společenská pravidla a společenské normy určující vzorce chování jednotlivců a značný podíl na jejich dodržování mají sociální vlivy (učení, výchova). Sociální důsledky patologických vzorců chování mají negativní dopad nejen pro daného jedince, ale zásadní dopady mají na oblast rodiny. Nejdůležitějším faktorem působícím na dítě a utváření jeho osobnosti má právě rodina a kvalita rodinné výchovy.

Sociálně patologické jevy jsou klasifikovány podle stupně závažnosti nebo nebezpečnosti. Hranice mezi jednotlivými jevy je mnohdy tak nejasná, že je nesnadné je často rozeznat či přesně definovat. Problém určení hranice nastává v momentě, kdy

jednotlivé skupiny obyvatel ve společnosti mají rozdílné hranice mezi přijatelným a nepřijatelným. Co je pro jednu skupinu normální a přípustné, pro druhou skupinu to je zcela nepřijatelné. Každá společnost se řídí normami. Skupiny se zcela odlišnými nebo protikladnými normami, hodnotami i morálkou se nazývají sociálně deviantní nebo též sociálně patologické skupiny (Sochůrek 2009, s. 14).

V některých dokumentech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je nahrazován pojem „*sociálně patologické jevy*“ pojmem „*rizikové projevy chování*“. Důvodem této náhrady je fakt, že ve školním prostředí dochází spíše k rizikovému chování oproti chování ve společnosti, kde jsou sociálně patologické jevy pojmem již sociologickým postihující fatální jevy ve společnosti. V této práci budeme používat pojem sociálně patologické jevy.

Mezi nejčastějšími sociálně nežádoucími projevy a chování školních dětí se kterými se pedagog setkává ve své učitelské praxi se řadí požívání alkoholu, kouření, záškoláctví, agrese a šikana, delikvence mladistvých a kriminalita mládeže.

1.1 Alkoholismus

„*Alkoholismus je druh sociální deviace, resp. jako sociálně patologický jev má velmi nepříznivý dopad na jedince, rodinu a celou společnost*“ (Urban, Dubský 2012, s. 128-129). Urban dále uvádí, že termín alkoholismus se řadí ve vědecké terminologii k označení intoxikační nemoci. Alkoholismus nebo také alkoholová závislost je považován za medicínský, individuální, ale i společenský problém. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) patří alkoholismus mezi chronické recidivující onemocnění s označením F10.2.

Mezi následky alkoholismu se řadí:

- Somatické: jaterní cirhózy, záněty a zvětšení jater, akutní a chronické pankreatitidy, záněty nervů, atrofie mozku, u mužů se objevuje snížení potence, u těhotných žen dochází k poškození plodu.
- Psychické: poruchy vnímání, paměti, únava, emoční labilita, snížení či ztráta zájmů a znalostí, úbytek pohotovosti a duševní svěžesti, delirium tremens, alkoholická demence, halucinózy, Korsakovova psychóza (Urban, Dubský 2012, s. 135).

1.1.1 Alkohol

Alkohol je spjat s člověkem již od počátků civilizace. Znali ho Egypťané i staří Sumerové, je o něm psáno i v Bibli. Slovo alkohol je arabského původu. Tato jednoduchá chemická látka vzniká při kvašení rostlinných produktů s obsahem sacharidů. Koncentrovanější alkoholické produkty se dají získat destilací. Etanol, který je hlavní psychoaktivní složkou alkoholických nápojů a jeho užití je výhradně perorální, po požití prostupuje velmi lehce a rychle k různým orgánům včetně mozku. Koncentrace alkoholu i jeho množství má zásadní vliv na jeho účinky (Urban, Dubský 2012, s. 129). Následkem požití etanolu jsou změny v chování jedince. Tyto změny jsou velmi individuální a rozdílné v závislosti na množství, koncentraci etanolu, pohlaví, tělesné hmotnosti a hladině alkoholu v krvi.

V České republice patří alkohol mezi jednu z nejrozšířenějších, nejdéle známých a nejčastěji užívaných psychoaktivních látek. Alkohol je legální látka, kterou společnost toleruje, přijímá ji a většinově ji nevnímá jako drogu. Je to látka návyková, která rychle a s výrazným efektem ovlivňuje psychiku člověka. V menších dávkách přináší uvolnění, zlepšuje náladu, vyvolává euforii, odstraňuje stres, úzkost, napětí a bolest, má výrazný účinek na CNS. Z těchto důvodů je nebezpečí jeho nadužívání a důsledky zneužívání společností tiše tolerovány nebo zlehčovány. Ve větší míře však zpomaluje reakce, způsobuje útlum, výrazně narušuje senzorické a motorické funkce, objevují se sklony ke smutku, agresivitě, výrazně zpomaluje reakce, způsobuje poruchu zrakového vnímání. Může způsobit i smrt. (Vágnerová 2014, s. 502).

Rodič konzumující alkohol přestává být pro svého potomka zdroj jistoty a bezpečí. Vágnerová popisuje život dítěte v rodině, kde se vyskytuje alkoholik takto: rodič-alkoholik není pro svého potomka vhodným modelem, nepříznivě může ovlivňovat psychický vývoj svého dítěte i jeho stávající psychický stav. Za těchto okolností se může s rodičem-alkoholikiem identifikovat, pak se začne chovat stejně problematicky. Problém s alkoholem v rodině může mít za následek neúspěch ve škole, zhoršení prospěchu, záškoláctví, či další patologické chování. Dítě se učí nápodobou, vlivem sociálního učení, tudíž příklad rodiče může být počátkem vlastního užívání alkoholu (Vágnerová 2014, s. 520–521).

1.1.2 Nebezpečí a důsledky požívání alkoholu dětmi a mladistvými

Pro děti a mladistvé je alkohol jeden z nejvýznamnějších problémů dnešní doby. Mnohé výzkumy poukazují na fakt, že děti začínají s konzumací alkoholu již před 11. rokem svého života. Urban s Dubským (2012, s. 139) dodávají, že spotřeba alkoholu je významně navýšena u žáků základních škol – podle mezinárodní studie HBSC došlo k velkému nárůstu pravidelné konzumace piva, vína a destilátů mezi 15letými dětmi.

Nejčastější důvody, pro které děti sahají po alkoholu, se řadí experiment, kdy alkohol slouží jako momentální zdroj zábavy, navození příjemné nálady či zpestření nudy. Jiným může alkohol posloužit naopak jako nástroj k zapomenutí, zbavení se problémů, odstranění tenze ze školy či rodiny. Sochůrek (2009, s. 113) upozorňuje, že: „...alkohol odbourává zábrany, vede ke zvýšené agresivitě, způsobuje rozpad kvalitních sociálních vztahů.“

Požívání alkoholu mladistvými je ve společnosti již dlouhodobým problémem. Internet a mobilní telefony daly tomuto problému však zcela nový význam. Děti a mladiství se opíjejí před kamerami svých telefonů a těmito fotografiemi či videi pak soutěží o přízeň svých vrstevníků a kamarádů (Kabíček, aj. 2014, s. 190).

Mezi aspekty ovlivňující vztah dítěte či mladistvého k alkoholu se řadí vliv rodiny. Mnohé děti získají první zkušenost s alkoholem z rukou rodičů, jako něco výjimečného, něco na ochutnání při rodinných oslavách nebo významných životních událostech. Naopak nepříznivé rodinné zázemí má velký vliv na pomalu se rozvíjející dětskou psychiku. Nepříjemné prožitky, napětí mezi blízkými a špatné vztahy s rodiči patří mezi rizikové faktory napomáhající alkoholové závislosti u dětí. Vysoké nároky, které jsou pro děti mnohdy nedosažitelné, vedou u dítěte k frustraci. Frustrované dítě hledá často únik právě v nevhodných návycích, mezi které patří pití alkoholu. Dalším důvodem, proč dítě sahá po alkoholu, mohou být přátelé, nebo parta. Jedinec se nechce lišit, chce si vydobýt úctu, zvýšit sebevědomí, proto sahá po alkoholu, aniž by si uvědomil rizika svého chování. V současné době se řadí alkohol mezi velmi levné a snadno dostupné drogy.

Opakovaná konzumace alkoholu dětmi a mladistvými má hlubší následky v tělesné i duševní rovině, což vede k celkovému problému jejich vývoje.

- alkohol mění smýšlení – mysl dítěte se stává nekritická, mnohdy impulzivní
časté jsou sklony k nepromyšlenému, někdy až nebezpečnému jednání
- u dětí může již velmi malé množství vyvolat závažné otravy

- zvýšené nebezpečí onemocnění jater (dětská játra vstřebávají alkohol jinak než dospělý jedinec)
- možnost poškození nervového systému
- možnost onemocnění trávicího ústrojí
- snížená schopnost koncentrace
- zhoršení paměti
- problémy s učením a pozdějším pracovním uplatněním
- tabák označovány někdy jako „průchozí drogy“ – část dětí z nich přechází k nebezpečnějším látkám)
- později možný výskyt depresí a panických úzkostných poruch. (Urban, Dubský 2012)

1.2 Tabakismus

Tabakismus, stejně jako alkoholismus představuje návykovým charakterem zneužívání a zdravotními důsledky jeden z velmi závažných zdravotnických i společenských problémů. Dlouhou dobu se o závažnosti tabakismu pochybovalo, byl společensky akceptován, dokonce se z něj stala módní záležitost a masový požitek (Višňovský, Bečková 1998, s. 108–109).

Závislost na tabáku – tabakismus vzniká velmi rychle. Zvláště u mladých lidí, jak uvádí autoři Jha a Chaloupka (2004, s. 2–25), u mladých adolescentů začínajících s kouřením se po velmi krátké době objevují vysoké hodnoty konitinu – rozpadového produktu nikotinu, jako u trvalých dospělých kuřáků. V dnešní době je nikotinová závislost nejen dobře zdokumentována, ale existuje již poměrně velká informovanost o problematice škodlivosti kouření, přesto je úspěšnost nezačít s kouřením či zanechat kouření velmi nízká. Na druhou stranu ve velké části světa je alkohol spolu s cigaretami běžně dostupnou látkou masivně propagovanou v reklamních kampaních zaměřených právě na mladé lidi. Kouření ovlivňuje zdraví i nekuřáků. Pokud jsou chronicky vystaveni tabákovému kouří, stávají se tzv. pasivními kuřáky a tím se i u nich zvyšuje riziko onemocnění nejen dýchacích cest, ale je zvýšené riziko kardiovaskulárních onemocnění nebo chorob vedoucích k invaliditě. Děti kuřáků trpí celou řadou zdravotních problémů nebo funkčních omezení.

Mezi další a neméně zanedbatelné riziko tabakismu se mohou řadit náklady, které opět nezatěžují pouze kuřáky. Jedná se o výdaje na zdravotní péči.

Epidemie chorob spojených s kouřením výrazně zvyšují náklady na zdravotní péči, což zatěžuje nejen vládu, ale i každého jednotlivce, který je povinen se na zdravotnických nákladech podílet formou veřejných daní. Dále autoři uvádí nejčastější onemocnění, které způsobuje kouření:

- rakovinu plic,
- cévní onemocnění včetně srdečních příhod, infarktů,
- ischemickou chorobu srdeční,
- chronickou bronchitidu, rozedmu plic,
- rakovinu dalších orgánů (močový měchýř, ledviny, hrtanu, úst, slinivky břišní, žaludku),
- neplodnost.

1.2.1 Tabák

Tabák je vytrvalá, na pěstování velmi nenáročná rostlina. Tabákový kouř obsahuje velké množství škodlivin, jako jsou například dehet, kysličník uhelnatý, formaldehyd, arsenid, kyanid a hlavně nikotin. „*Nikotin splňuje klíčová kritéria pro závislost, tedy nutkání jej užívat, a to i přes přání a opakované pokusy užívání zanechat, psychoaktivní efekty vyvolané působením látky na mozek a chování motivované „posilujícími“ vlivy psychoaktivní látky*“ (Jha, Chaloupka 2004, s. 20).

Tabák je zároveň legální droga a spolu s alkoholem patří mezi nejrozšířenější užívané návykové látky ve světě i u nás. Opět zde hraje roli míra tolerance společnosti. To může být zapříčiněno tím, že škodlivé účinky spojené s kouřením a následné nemoci spojené s tabakismem se projevují většinou až po mnoha letech. Lidé si tak často neuvědomují dopady svého konání. Omezení těchto dvou legálních drog v České republice je pouze věková hranice, kdy je zakázáno užívání a prodej osobám mladším osmnácti let. Děti ani mladiství nedodržují omezení a ani prodejci v našem státě se jimi ve většině případů neřídí. Cigarety jsou tak většinou snadno dostupné, což má za následek, že průměrná věková hranice prvního kontaktu dítěte s cigaretou je již kolem 8. roku života.

Mezi nejčastější důvody, proč začínají děti a mladiství kouřit, patří tlak party nebo spolužáků. Mnohdy se nechce cítit jedinec odlišným, pokud se vyskytuje ve skupině kuřáků.

Prostřednictvím kouření mohou děti nebo mladiství nejen experimentovat, ale zároveň zahánět nudu, zbavovat se rozpaků a později se mohou pomocí cigaret odreagovávat při napjatých situacích, zbavovat se nervozity a úzkosti.

Dalším aspektem při vzniku návyku na nikotin je rodina. Kouří-li alespoň jeden z rodičů, je pravděpodobné, že jejich dítě se stane též závislé.

Vliv reklamy a médií plní též významnou úlohu. Dítě je velmi snadno ovlivnitelné a často se snaží ztotožnit se známou, populární osobností.

1.2.2 Nebezpečí a důsledky kouření u dětí

Mezi druhé zdravotní riziko dětí a mladistvých patří kouření. V současné době se předpokládá, že téměř každé dítě se setká s kouřením buď pasivně, nebo aktivně, kdy samo experimentuje s cigaretami. Děti a mládež jsou sice dobře informováni a vědí o zdravotních důsledcích kouření, ale nedokážou docenit riziko a hrubě podceňují nikotinovou závislost. Závislost na tabáku patří mezi chronické onemocnění. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí má tato nemoc i svůj vlastní kód diagnózy F17.2 (Nešpor 200, s. 15) a plní kritéria syndromu závislosti.

U dětí a mladistvých se může rozvinout závislost na nikotinu daleko rychleji než u dospělého. Jak uvádí různé studie, reagují děti na nikotin odlišně než dospělí jedinci. Mozek dítěte se ještě vyvíjí a je náchylnější k závislosti než mozek dospělého (Doktorka.cz 2002). Také vliv nikotinu je silnější u dospívajících, tvrdí autoři studie. Je všeobecně známo, že kouření je přímo spojeno se vznikem mnoha různých onemocnění a k rozvoji dalších velmi výrazně přispívá. U dětí a mladistvých to bývá především:

- chronický zánět průdušek,
- zvýšené riziko vzplanutí astmatu a astmatického záchvatu,
- zvýšené riziko onemocnění dolních cest dýchacích,
- zvýšené riziko infekcí dýchacích cest,
- zhoršení příznaků nemocí např. alergické astma, atopický ekzém, alergická rýma,
- zvýšené riziko vzniku dětské leukémie. (Mlčoch 2003–2016)

1.3 Záškoláctví

„Záškoláctví je běžné označení neomluvené absence dítěte či dospívajícího ve vyučování“ (Vališová, Kasíková 2007, s. 353).

Záškoláctví je jednou z nejběžnějších poruch chování. Jak uvádí Martínek (2015, s. 116): „Záškoláctví můžeme charakterizovat jako úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku“.

V současné době je záškoláctví společně s šikanujícím chováním řazeno mezi jeden z nejčastějších a nejzávažnějších problémů na základních školách.

Záškoláctví má důsledky nejen na jedince, ale i na celou společnost. Špatné studijní výsledky jedince, který se záškoláctví dopouští, vedou k jeho horšímu uplatnění v životě a mohou být též důsledkem kriminální činnosti. Záškoláctví se však mohou dopouštět i děti s mimořádným nadáním. Ve škole se nudí, výklad učiva pro ně není zajímavý, často vyrušují a to může vést k vybudování si negativního vztahu ke škole a případně k záškoláctví.

Ne vždy lze záškoláctví přesně vymezit a jednoznačně určit, zda se v konkrétním případě jedná o záškoláctví nebo ne. V publikaci Řešení výchovných problémů se uvádí pět hlavních kategorií, které se užívají právě k účelu vymezení a určení typu záškoláctví (Kyriacou 2005, s. 45):

- **pravé záškoláctví** (žák nedochází do školy, rodiče nemají o tom vědomí),
- **záškoláctví s vědomím rodičů** (žák bez oprávněného důvodu nedochází do školy, rodiče jsou o tom informováni, mnohdy oni sami zadávají důvody absence – být jim nápomocen v domácnosti, nákupy, dovolená),
- **záškoláctví s klamáním rodičů** (možná záměna se záškoláctvím s vědomím rodičů, žák dokáže přesvědčit rodiče o zdravotních potížích, ti pak následně napíší omluvenku),
- **útěky ze školy** (též nazývané „internátní záškoláctví“, žák dochází do školy, ale v průběhu dne se vzdálí na krátkou dobu, 1–2 hodiny z výuky),
- **odmítání školy** (představa školní docházky těmto žákům činí psychické potíže pramenící z nezvládnutí učiva, z obav ze šikany, školní fobie, deprese).

Martínek (2015, s. 116) dělí záškoláctví na dvě základní skupiny a uvádí nejčastější příčiny:

- **záškoláctví impulzivního charakteru** (neplánované, náhle a impulzivně vzniklé, nepromyšlené, může trvat i několik dnů do odhalení, z důvodu, že dítě neví, jak řešit vzniklou situaci, většinou bývá ojedinelé, po vyřešení problému se neopakuje),
- **účelové, plánované záškoláctví** (plánované za konkrétním účelem, většinou mají přesný plán a cíl).

Mezi nejčastější příčiny záškoláctví patří negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a trávení volného času a vliv party. Způsobu jakým tyto faktory ovlivňují jedince a podílejí se na záškoláctví, se budeme věnovat dále v bakalářské práci.

1.3.1 Skryté záškoláctví

V kapitole 1.3 jsou popsány typy záškoláctví. Jsou-li podmínky uvolňování žáka z vyučování a omlouvání neúčasti ve výuce sice naplněny, jak tomu ukládá školní řád, ale přesto jsou důvody jeho nepřítomnosti nepravdivé nebo nedostačující (smyšlená choroba, strach ze zkoušení, nechut' ke školní práci, touha po dobrodružství, mimoškolní záliby...) jedná se o tzv. **skryté záškoláctví**. Do této kategorie patří především záškoláctví s vědomím rodičů a záškoláctví s klamáním rodičů. Rodina má zde opět neodmyslitelnou roli. Rodiče nepřemýšlejí o důsledcích vědomého lhaní na morální vývoj dítěte. Mnohdy oni sami neposílají dítě do školy. Mezi nejčastější důvody se řadí hlídání mladšího sourozence, pomoc v domácnosti, nákupy, dovolená nebo pomoc dítěti ze strachu ze školního testu či zkoušení.

Mnoho případů drobných absencí vzniká též z důvodů neoblíbenosti některého předmětu nebo učitele. Dalším a neméně postradatelným faktorem ovlivňujícím školní docházku je trávení volného času a navazování přátelství s jedinci, kteří sami mají problém s patologickým chováním. Autor Kyriacou (2005, s. 50–51) uvádí, že největším problémem spojeným s problematikou krátkodobých absencí nastává, pokud škola ani rodiče včas neodhalí pravé důvody absence. To může vést žáka k opakovanému záškoláctví, neboť většina těchto žáků nemá „žádné pocity“, záškoláctví jim nepřináší ani potěchu, ale ani nemají žádné výčitky. Naznačuje jistou prázdnotu zvyku. Skryté záškoláctví je jedním z nejzávažnějších problémů základního a středního školství.

2 LEGISLATIVA

Činnost školních institucí a problematika týkající se alkoholu, tabákových výrobků a záškoláctví je vymezena v českém právním řádu v mnoha zákonech a vyhláškách. Pro přehled jsou vybrány jen některé zákony a vyhlášky:

- **Školský zákon č. 561/2004 Sb.**, ve znění pozdějších předpisů, upravuje mimo jiné základní vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanovuje podmínky vzdělávání a výchovy, vymezuje povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí. Tento zákon v § 22, odst. 2 písmeno b) uvádí, že: „...je jednou z povinností dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem“. Vzhledem k tomu, že tvorba školního řádu je v plné kompetenci ředitele školy, měly by být tyto podmínky jasně ukotvené a nastavené právě zde.
- **Vyhláška č. 72/2005**, ve znění pozdějších předpisů, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Systém pedagogicko-psychologického poradenství tvoří výchovný poradce, v některých školách i školní psycholog, metodik primární prevence a speciální pedagog, kteří zajišťují úkoly prvního poradenského kontaktu. Poradenské služby dále poskytují pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogická centra a institut pedagogicko-psychologického poradenství. Jejich činnost navazuje na práci všech pedagogických pracovníků školy.

Velmi důležitou a významnou součástí vzdělávacího systému jedinců, u nichž se vyskytuje patologické chování, má pedagogicko-psychologické poradenství a speciálně pedagogické centrum. Tato školská poradenská zařízení poskytují podporu a odbornou pomoc při řešení osobních problémů žáků, zjišťují a pomáhají při řešení obtíží a psychických nebo sociálních problémů a při prevenci sociálně-patologických jevů. Cílem je informační, diagnostická, poradenská a metodická odborná pomoc (Bartoňová, aj. 2007, s. 56–57).

- **Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholismem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.** Česká republika obecně chrání tímto zákonem mladistvé a děti před alkoholem a tabákovými výrobky. Ustanovení tohoto

zákona jasně vymezují pojem alkoholický nápoj a podmínky jeho prodeje. Bohužel i přesto, že je to jasně a zřetelně vymezeno, pro mladistvé a děti jsou alkohol a tabákové výrobky snadno dostupné.

- **Metodický pokyn č. j. 10 194/2002-14.** Ministerstvo školství vydalo tento pokyn, který navrhuje jednotný postup při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování. Dále by měl sloužit a být nápomocen při prevenci a postihu záškoláctví. Metodický pokyn má bohužel pouze doporučující charakter, což vede k rozlišnosti při omlouvání uvolňování na jednotlivých školách a tím i stále se zvyšujícímu problému záškoláctví.
- **Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou).** Tento řád stanovuje základní pravidla, práva a povinnosti žáků, zákonných zástupců a všech pracovníků školy, pedagogických i nepedagogických. Vychází z Úmluvy o právech dítěte, řídí se Školským zákonem, Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání a Školským vzdělávacím programem. Pravidla školního řádu jsou vytvářena a aktivně rozvíjena nejen ředitelem školy a jejími pracovníky, ale i školskou radou tvořenou zástupci zákonných zástupců. Školní řád zároveň stanoví pravidla vzájemných vztahů žáků a zákonných zástupců s pedagogickými pracovníky školy. Je nezbytné, aby se školním řádem byli seznámeni nejen žáci, ale i jejich zákonní zástupci.

3 RODINA V ŽIVOTĚ JEDINCE

„Rodina má jedinečné postavení v několika směrech. Předně, jen ona je na začátku – a má tedy možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Za druhé, nejpřirozenějším způsobem a nejvydatněji může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. A za třetí, je modelem mezilidských vztahů, které si dítě ponese dál do života a jímž bude proměňovat všechny vztahy další, do nichž samo vstoupí.“ (Tuček 1994).

„Rodina je důležitá sociální skupina, která svým členům poskytuje potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde“ (Vágnerová 2014, s. 537). Autoři Fischer a Škoda uvádějí, že rodina je považována za základní společenskou jednotku. V životě dítěte plní biologické, ekonomické, sociální i psychologické funkce a tím mu poskytuje základní sociální zkušenost. Pro jedince je nejvýznamnější sociální skupinou, ve které se zásadním způsobem formuje psychický vývoj dítěte. V této primární skupině si dítě osvojuje základy sociálního chování, rozvíjí a následně formuje dětskou osobnost. Stává se prvním zdrojem, kde dítě uspokojuje své potřeby a zároveň mu přináší první omezování, frustrování. Rodina by dítěti měla poskytovat takové prostředí, kde by cítilo pocit jistoty a bezpečí. Je hlavním činitelem v socializaci, poskytuje jedinci základ norem a hodnot dané společnosti. Jak uvádí autoři Výrost a Slaměník (2008, s. 50) rodina připravuje dítě na společenský život, seznamuje ho s kulturními vzorci (tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu apod.), učí ho respektovat jak požadavky rodičů, tak následně společnosti, ve které vyrůstá.

3.1 Vývoj rodiny po 2. světové válce

Rodina prošla od období druhé světové války velkými proměnami. Helus (2009, s. 71–72) uvádí, že v této době v podmínkách poválečné bídy charakterizuje rodinu vysoký respekt, stává se jediným základem jistoty ve světě, vystupuje na přední místo a její hodnota je završena milujícími dětmi. Rodina funguje jako naděje a štěstí po dobách bídy, strádání a hrůz. V polovině šedesátých let se lidem začalo dařit lépe, začaly se otevírat nové možnosti, zlepšila se životní úroveň, pracovní uplatnění a podmínky, zvýšily se nároky na životní úroveň (cestování, lepší bydlení, kariéra

apod.) Rodina v této době již nemusí být jedinou jistotou a naopak se stává ekonomickou zátěží. Zároveň narůstá rozvodovost, zakládají se nové rodiny. Toto období je označováno jako „*krize rodiny*“. V osmdesátých letech nastupuje další fáze, označovaná jako „postmoderní rodina“ a ta trvá do dnešní doby.

Svou funkci i význam si nadále udržuje, ale je stavěna do pozice, kdy je jednou z možností vedle dalších, ať už chtěných či svobodně zvolených alternativ společného žití, starosti a péče o dítě. Manželství se stává nestabilní a velmi častěji proměnlivé.

Výchovu dítěte zajišťuje v mnoha případech jen jeden z rodičů, do péče o dítě a jeho života vstupují noví partneři matek a otců a mnohdy i nevlastní sourozenci.

3.2 Nedostatky ve výchově v rodině – vliv prostředí

Vágnerová (2014, s. 537) klade důraz na funkčnost rodiny. Pokud je v nějakém směru tato funkčnost narušena a rodina ztrácí schopnost uspokojit důležité a základní potřeby dětí, může tímto přispívat ke vzniku psychických problémů či narušení jejich osobnosti. U dítěte, u kterého se osobnost teprve rozvíjí, to může vést k deformaci jeho následného vývoje.

Vývoj dítěte může být rodinnou výchovou příznivě stimulován, ale také může být zpomalen či zcela utlumen. Nesprávnou, nebo nedostatečnou výchovou může dojít k narušení vývoje schopností, charakteru i celé osobnosti dítěte. Mnoho vědeckých výzkumů věnovaných této problematice potvrdilo, že prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, účinně stimuluje jeho chování jak v pozitivním, tak i v negativním směru. Prostor tedy může způsobit kvalitativní změny osobnosti. Pokud jsou vlivy rodiny příznivé, může se dítě soustředit na různé vztahy s vrstevníky, budovat a utužovat přátelství, je schopno se samostatně zařadit do jiných sociálních skupin. V opačném případě, kdy je vliv rodiny nepříznivý či nedostačující, dítě není emočně vyrovnané, má zafixované nevhodné způsoby chování. Takové dítě může mít problémy v interakci s druhými jedinci, bude se prohlubovat jeho nejistota a sklon k nepřiměřenému chování. Je-li rodina dysfunkční a chování rodičů je poruchové, může si dítě pomocí nápodoby nebo identifikace osvojit jiné způsoby uvažování. Dítě z takové rodiny může přijmout i chování, jaké majoritní společnost považuje za nežádoucí, ztotožní se s odlišným normativním a hodnotovým systémem.

Čáp (1997, s. 37) popisuje formování psychických procesů dítěte, mezi které patří emoce, vnímání a myšlení. K rozvoji těchto procesů přispívá nejen zdravotní stav dítěte, ale také láskyplný postoj rodičů k dítěti, vhodná stimulace k hrám, vzdělání a kultuře. Naopak stagnaci těchto procesů zapříčiňuje nepodnětné rodinné prostředí či chladný postoj rodičů. Chování rodičů, jejich časové a psychické vyčerpání, styl výchovy, zvyšující se nároky na čas strávený v zaměstnání, to vše vede k nedostatečnému zájmu o dítě. I přesto, že má dostatek smyslových a intelektových podnětů, dítě citově strádá, je zanedbáváno, což může vést k prohlubování agresivního až asociálního chování (Pešatová 2007, s. 125)

4 ŠKOLA V ŽIVOTĚ JEDINCE

„Škola je sociální instituce účelově vytvořená k realizaci svého základního úkolu – tj. k zajišťování řízené a systematické edukace“ (Průcha 2002, s. 390).

Slovo „škola“, jak uvádí Průcha (2002, s. 388), patří v mnoha jazycích, včetně českého, mezi prvních 1000 nejfrekventovanějších výrazů. V životě jednotlivce je škola tak něco podstatného a důležitého, že se o ní neustále hovoří. Pod tímto výrazem je možno si představit mnoho významů: budovu, etapu života stráveného v této instituci nebo myšlenkový směr, či proud.

- Škola je instituce přispívající k celkovému rozvoji jednotlivce.
- Škola je ochranné zařízení.
- Škola je formovatel lidských bytostí.
- Škola je nástroj sociální politiky.
- Škola je instituce, která je zároveň součástí životního prostředí dětí.

(Husén, Tuijnman, Halls in Průcha 2002, s. 390)

Škola je instituce, kde by se mělo dítě nejen vzdělávat, ale zároveň vychovávat. Je tedy výchovně-vzdělávacím zařízením. Dochází zde k dalšímu aktivnímu formování osobnosti dítěte a k přípravě na jeho profesní dráhu. Škola připravuje dítě na reálný život. Dítě se vymaňuje z úzkého rodinného kruhu a navazuje nové vztahy s vrstevníky. Je to další mezník v socializaci, kdy dochází k rozvoji osobnosti dítěte, osamostatňuje se ze závislosti na rodině. Vrstevníci začínají do určité míry doplňovat a nahrazovat potřebu citové jistoty a bezpečí, která měla být doposud uspokojována rodinou. V dětské skupině se dítě učí novým modelům chování, určitému řádu, pravidlům a musí je respektovat, aby bylo ostatními přijato. Vrstevníci mohou uspokojovat mnohé potřeby dítěte a zároveň korigovat nepříznivé vlivy rodiny či vyplňovat mezery v oblastech, kdy rodina selhává nebo je její vliv nedostatečný. Ve škole se dítě rozvíjí v oblasti intelektuální, psychické, sociální a zároveň morální. Další nejvýznamnější vliv po rodině má na dítě právě škola. Pod jejím vlivem by si měl jedinec zvyknout na kontrolu svého chování, získávat kladné postoje k úkolům a měl by zvládnout podřídit se instrukcím. Čapek (2008, s. 15) dodává, že škola vytváří silný normativní tlak, který je podporován systémem sociální kontroly. Děti si neosvojují jen předkládané učivo, ale zároveň různé vzorce chování, utváření pozic ve skupině, respektování autority

a norem, akceptace psaných i nepsaných pravidel ... V období od 7–11 let života v tzv. středním dětství se dítě začíná osamostatňovat, začíná si uvědomovat a formovat vlastní identitu. Nesprávné podněty a špatný vliv dětské skupiny mohou zapříčinit vady v charakteru. Učitelé, pedagogové a vychovatelé mají možnost se svým výchovným působením zaměřit na formování zdravé osobnosti dítěte a tím předejít k jeho případnému pozdějšímu patologickému chování v podobě agresivity, vandalismu, záškoláctví, šikanování aj.

Průcha (2002, s. 388) uvádí, že: „*Význam školy v životě společnosti dokládá i to, že její existence je zakotvena už na úrovni ústavy.*“ V listině základních práv a svobod ČR se zdůrazňuje nejen právo na vzdělání, ale zároveň povinná školní docházka, což samo o sobě přikládá důležitost této instituci.

4.1 Negativní vztah ke škole

Primárním úkolem školy je vzdělávat. Podstatná část dne, kterou tráví dítě ve škole, je vyplněna získáváním potřebných vědomostí, dovedností a návyků. Uspokojivé zvládnutí nároků školy spolu s přijatelným chováním je jedním z hlavních prostředků k dosažení bezkonfliktního vztahu s rodiči. Je-li dítě nadané a práce ve škole se mu daří, má kladný vztah ke škole a nemá potřebu se jakýmkoli způsobem školnímu prostředí vyhnout. Žáci s nižším nadáním mající neustálý problém se školní prací, jsou za své neúspěchy káráni, trestáni až zesměšňováni, cítí pocit méněcennosti. Ten pak může vést k vypěstování si negativního vztahu ke škole.

Mezi další faktory vyvolávající negativní vztah ke škole můžeme zařadit motivaci k učení. Dospívající již nepovažuje za hlavní cíl úspěšnost ve škole, je ochoten pracovat jen tolik, aby dosáhl svého osobně významného cíle. Postoj k jednotlivým předmětům je odlišný podle toho, jestli žáka baví nebo nebaví, je-li v něm úspěšný nebo neúspěšný a zda ho považuje za užitečný nebo zbytečný. Jak uvádí Vágnerová (2005, s. 364) dospívající odmítají nejasné a subjektivně bezúčelné učivo, neboť posiluje jejich nejistotu a odporuje potřebě smysluplnosti vlastního směřování. Tato zátěž vyvolává obranné reakce a vede školáka k nějaké formě úniku (ignorování, vytěsnění, záškoláctví jako útěk ze školy atd.).

Velmi důležitou roli ve vztahu ke škole má i vztah k učitelům. Žáci v dospívajícím věku bývají k požadavkům učitele i ke školním pravidlům a normám kritičtější. Stále častěji usilují o odpoutání se ze závislosti na autoritě. Negativismem,

odmítáním požadavků učitele nebo tendencí provokování učitele se snaží, aby se učitel přestal ovládat, zareagoval afektivně a tím si sám snížil svou sociální prestiž. Nebo naopak dospívající usiluje respekt, rovnoprávnou diskuzi a možnosti projevit svůj vlastní názor.

Je už jen na učiteli, zda si své výsadní postavení udrží a dospívající jej bude, pro jeho dospívajícími požadované a imponující vlastnosti učitele, akceptovat jako autoritu (Vágnerová 2005, s. 365-367)

*„Vztah ke škole lze interpretovat jako **transformovaný vztah k celé společnosti**, jejím normám a hodnotám i k vlastnímu postavení, které zde jedinec zaujímá. Nepřijetím standardních hodnot a norem se může projevit odmítnutím vzdělání jako hodnoty majority či skupiny dospělých“* (Vágnerová 2005, s. 370).

5 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU A VLIV PARTY

Pod pojmem volný čas si můžeme představit dobu strávenou svobodně, odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání apod. Z hlediska dětí a mládeže můžeme za volný čas považovat čas strávený mimo vyučování, čas skýtající dětem velké množství možností, aktivit a činností, které mohou, ale nemusejí dělat. (Ptáček, aj. 2009, s. 47).

„Zaměstnání pubescentů ve volném čase odpovídá jejich větší rozumové i celkové vyspělosti a má – vedle školy – stále rostoucí význam pro vývoj všech složek osobnosti“ (Říčan 2004, s. 176).

Sochůrek (2009, s. 52–59) popisuje partu jako časově stálější skupinu lidí, kteří se sdružují, mají společné potřeby, názory a zájmy. Parta může být pozitivní, ve které převládá vzdělávací a zájmová činnost, ale také negativní, kde se často jejich chování vymyká kontrole. Členové negativní party si vytvářejí vlastní systém hodnot a norem, který bývá často v rozporu s normami a zákony společnosti. Mezi členy takovýchto part se objevují často jedinci s poruchami chování či osobnosti, dále pak jedince vyrůstající v sociálně problémovém prostředí, jedinci z rozvrácených rodin, nedostatečně vychovávaní, oběti agresivity, nebo naopak oběti nezájmu svého okolí. Nejsou zde ani výjimkou jedinci z bezproblémového rodinného prostředí. Dospívající jedinec v partě hledá svou seberealizaci, získává pocit sounáležitosti, uznání a respektu. Často z vděčnosti nebo z obav ztráty statusu se dopouští činů, kterých by se zpravidla nedopustil. Jeden z velmi častých projevů negativního chování dospívajícího jedince v partě je požívání alkoholu, kouření, záškoláctví a vandalismus.

Skupina vrstevníků slouží jako opora v procesu vytváření vlastní identity. Příslušností ke skupině překonává dospívající nejistotu v procesu osamostatňování, snižuje si vlastní zodpovědnost, zvyšuje si pocit sebevědomí a sebejistoty. V tomto období prochází individuální identita zásadní proměnou a je mnohdy značně nestabilní, proto i skupinová identita se často mění. Kontakt s vrstevníky, společné aktivity a prožitky saturují potřebu stimulace.

Vágnerová (2005, s. 371–375) uvádí další příklady různých psychických potřeb, které mohou uspokojovat vztah s vrstevníky:

- Potřeba smysluplného učení (získávání nových společných zkušeností, experimentování s řešením různých situací, učení se sociálními strategiím).

- Zdroj sociálního učení (vrstevníci se stávají neformálními autoritami s různým vlivem, pubescent se učí nápodobou).
- Referenční význam (ve skupině se porovnávají a ověřují zkušenosti, což vede k lepšímu sebepoznání a sebepoznání)
- Potřeba jistoty a bezpečí (v období dospívání, kdy se začíná dospívající odpoutávat od rodiny, hledá adolescent oporu u vrstevníků).
- Potřeba být akceptován (pozicí získanou ve skupině si buduje dospívající vlastní identitu).
- Oblíbenost (je závislá na osobních vlastnostech a na sociální zkušenosti dospívajícího).
- Získání vlivu (většinou to bývají jedinci sebejistí, vyrovnaní a dominantní, obvykle s vysokou sociální inteligencí. Mnohdy mají velký vliv agresivní jedinci s fyzickou silou a bezohledností).
- Potřeba určit si vlastní pravidla (v procesu osamostatnění od dospělých si vytváří dospívající vlastní normy, které nemusí být slučitelné s požadavky rodičů).

Party a různé skupiny mají své vlastní hodnoty, normy a ideály a ty se do určité míry odlišují od obecně platných pravidel. Volí si svůj vzor, který napodobují nejen úpravou zevnějšku, ale i projevy chování. A tak se stává, že do role identifikačního vzoru se dostávají populární zpěváci, herci nebo sportovci, kteří holdují alkoholu, cigaretám a drogám, žijí neřízeným životem, a přesto mají spoustu peněz a jsou úspěšní.

6 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Vágnerová (2010, s. 107) uvádí pro termín dospívání u člověka období ontogenetického vývoje, kdy vrcholí procesy zrání sexuálního, emočního a sociálního, zpravidla od 12/14 do 22/24 let.

„Dospívání představuje specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam.

Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity“ (Vágnerová 2005, s. 321).

Bakalářská práce se zabývá problémem skrytého záškoláctví a dalšího patologického chování. Výzkumného šetření se zúčastnili žáci a studenti ve věku od 14–16 let, což je právě období dospívání. Tito žáci se podle různých autorů, kteří se shodují, nacházejí na přelomu dvou období dospívání – pubescence a adolescence, proto je nutné si popsat obě fáze tohoto období.

6.1 Vymezení a změny v období pubescence a adolescence

Autoři Langmajer a Krejčířová (2006, s. 142–144) vymezují období dospívání dolní hranici zhruba 11–12 let a horní hranici přibližně 20–22 let. Poukazují však na rozdíl mezi dvanáctiletým „skoro ještě dítětem“ a dvacetiletým „skoro již dospělým“. Tyto důvody je vedou k dalšímu členění, které se shoduje i s jinou literaturou:

- **Období pubescence** – zhruba od 11 do 15 let.

a) Fáze prepuberty (první pubertální fáze): Je přípravou na pubertu a dospívání. Projevuje se růstem, vývojem a dochází též k prvním známkám pohlavního zrání, zejména sekundárních pohlavních znaků. U dívek trvá tato fáze zhruba od 11–13 let. První viditelnou známkou jejich dospívání je obvykle růst poprsí, objevují se i současně změny vnitřních pohlavních orgánů. U chlapců probíhá fyzický vývoj asi o 1–2 roky později, tedy obvykle před 15. rokem života a jejich první známkou dospívání je aktivace a zvětšování varlat.

b) Fáze vlastní puberty (druhá pubertální fáze): Tato fáze navazuje po dokončení prepubertálního období ve věku od 13–15 let a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Dochází k prudkému růstu do výšky, tělo se přibližuje formám dospělého muže či ženy.

- **Období adolescence**—zhruba od 15 do 20–22 let.

Biologicky je tato fáze vymezena pohlavním dozráním, většinou v tomto období dochází k prvnímu pohlavnímu styku.

Tělesný růst není rovnoměrný, horní i dolní končetiny rostou rychleji, což vede k určité disharmonii postavy. V psychické a sociální oblasti dochází k variabilitě. Čáp (1997, s. 140–141) tyto změny shrnul do několika bodů:

- přechod ze základní školy do učebního oboru nebo na střední školu,
- s tím souvisí navazování nových vztahů, budování si pozice ve skupině,
- zbavení se závislosti na rodičích a jejich autoritě, osamostatnění se,
- změna vztahů mladistvého k vrstevníkům, klade na ně vyšší požadavky,
- rozpory s rodiči, učiteli, dospělými i s vrstevníky,
- rozpor mezi biologickou a sociální zralostí jedince (mladiství vypadají a cítí se dospělými, ale nemají dostatečné zkušenosti, odpovědnost, emoční a charakterovou zralost),
- rozpory ve společnosti: ekonomické, politické, kulturní, etnické,
- rozpor mezi ideálem a realitou.

Somatické, psychické, intelektové, morální i sociální změny probíhají v období dospívání souběžně a navzájem závisle. Tento průběh je ovlivňován řadou dalších faktorů, mezi ně neodmyslitelně patří a hraje i velmi důležitou roli výchovný postoj rodičů, učitelů a ostatních významných osob pro dospívajícího jedince. V období mezi patnácti a dvaceti je mládí na vrcholu. Je to doba, kdy je člověk tělesně i duševně nejsvěžejší, nejdychtivější i nejbystřejší. Zároveň však období dospívání je těžké a plné rozporů. Je spojováno s vážnými osobními krizemi, vylomeninami a životními chybami, které rodič i učitel těžko chápe a odpouští.

6.2 Emoční a morální vývoj dospívajícího

V rámci celkového vývoje dochází u dospívajícího jedince ke změně způsobu myšlení. Hormonální změny probíhající v jeho těle stimulují změny i v jeho emočním prožívání. Vágnerová (2005, s. 340–341) řadí mezi tyto projevy kolísavost emočního ladění, větší labilitu, nepřiměřené reakce a neschopnost vysvětlení jejich příčin, větší impulzivitu, nedostatek sebeovládání a emoční egocentrismus. Pro toto období je obvyklá nechuť projevovat své city navenek z důvodů nepochopení, studu, výsměchu či

neochoty sdílení. Osobní nejistota, sebeuvědomování a kumulace negativních reakcí jiných lidí se mohou měnit v úzkost, častější prožitky smutku, zlost až negativismus, hostilitu a agresivitu.

Langmajer, Krejčířová (2006, s. 146) a zároveň Vágnerová (2005, s. 323) poukazují na fakt, že dospívající se liší jak od dětí, tak od dospělých. Svůj osobitý postoj si budují specifickým životním stylem, odlišným vyjadřováním, oblečením a úpravou, hledáním a rozvojem vlastní identity, hledáním hranic svých možností. Začíná období osamostatňování, odpoutání se od rodičů. Období dospívání je jimi chápáno jako období volnosti, svobody a minimální zodpovědnosti.

Stabilizace emočního prožívání nastává ke konci adolescence. Z důvodů hormonálního vyrovnaní nebývají dospívající jedinci již tak citově labilní a náladoví.

Ostré rozpory a nepřístojnosti mládí jsou ve většině případech překonány, ne vždy však vyřešeny. Předešlé problémy jsou vyměněny za obtíže při adaptaci na práci, na pracovišti a v partnerských vztazích.

6.3 Působení okolí na vznik patologického chování

Čáp (1997, s. 139) řadí období dospívání a mládí mezi nejobtížnější stádia ve vývoji jedince. V tomto věku je vysoký výskyt kázeňských přestupků, patologického chování, duševních poruch a sebevražd. Již historie řadí období mládí za nejen velmi krásné a významné pro další život jedince a celou společnost, ale i za období obtížné a nebezpečné.

V dospívání dochází v důsledku vývoje základních emočních funkcí ke střídání období vitální tvořivosti, elánu, s obdobím lability, melancholie, citového podráždění a deprese, které může vyústit až v krizi. Změny a nejasnosti ve společenských hodnotách, obtíže vzájemného dorozumění mezi generacemi mohou vést k výskytu výchovných problémů. Autorky Wedlichová a Heřmanová (2008, s. 84–85) řadí mezi nejčastější poruchy: mýtománii (smýšlení či pozměňování historek), dromománii (toulavost, záškoláctví), kleptománii (nutkavé zcizování předmětů), erotománii a hysterii (labilitu s teatrálními příznaky). Jasně a přehledně je to uvedeno v tabulce. Autorky zároveň poukazují na fakt: „*Děti a dospívající v severních Čechách a velkých aglomeracích jsou více ohroženi*“.

Tabulka 1: Specifické výchovné problémy

<i>Přehled specifické výchovné problematiky období dospívání</i>			
Fázový akcent:	pohybový a pudový	emotivní rozvoj	rozumový rozvoj
Z předchozí fáze doznívá:	rozumový rozvoj	pohybový a pudový rozvoj	emotivní doznívání
Fázová a výchovná opatření stimulace:	deformace sebecitu	deformace citového vývoje	deformace názorového vývoje, nedostatek vyšších citů
Fázové výchovné potíže diskuzí:	pudová bezprostřednost a syrovost, konflikty s autoritami a okolím	mýtománie a snění, kleptománie, toulavost, citová instabilita až hysterie, toxikománie, předčasná či scestná sexualita	názorové konflikty, které je nutno překonávat diskusí, nikoli autoritativně

Zdroj: Wedlichová, Heřmanová 2008, s. 85

Všechny kázeňské problémy spojené s dospíváním mohou vést ze strany autority k netaktnímu, nechápajícímu a tudíž k nepřiměřenému výchovnému opatření či zákroku.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 VLASTNÍ VÝZKUM

Empirická část bakalářské práce analyzuje a porovnává patologické chování se zaměřením na skryté záškoláctví, užívání alkoholu a kouření na druhém stupni základní školy a nižším stupni víceletého gymnázia v sociálně vyloučené oblasti. Kvantitativní i kvalitativní výzkum byl proveden na Základní škole Seifertova a víceletém Gymnáziu ve Varnsdorfu. Město Varnsdorf se leží v severní části České republiky, v Ústeckém kraji.

7.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce a prováděného výzkumu je analyzovat a porovnat výskyt patologického chování. Zjistit, zda se skryté záškoláctví vyskytuje častěji u žáků, kteří zároveň kouří a pijí alkoholické nápoje, nebo u žáků, kteří nekouří a nepožívají alkoholické nápoje. Tento typ patologického chování dětí a mládeže může a nemusí mít na skryté záškoláctví vliv. Úkolem výzkumu je zjistit, zda jsou děti, u kterých se vyskytuje jeden typ patologického chování, zároveň ohroženi i dalším patologickým chováním. V rámci problematiky skrytého záškoláctví se setkáváme s názorem, že zákonní zástupci dítěte vědí o záškoláctví svých dětí, ve většině případech dokonce oni sami toto chování kryjí a podporují. Na základě tohoto jistění se pokusíme navrhnout a vytvořit preventivní program a doporučení pro řešení záškoláctví pro obě školy.

7.2 Stanovení hypotéz

Stanoveným cílem bakalářské práce je analyzovat a porovnat výskyt patologického chování na dvou školách, které mají rozdílné typy žáků. Na gymnáziu jsou žáci s lepšími školními výsledky a lepšími ambicemi oproti žákům základní školy. Předpokládáme, že u žáků ze základní školy se bude vyskytovat nežádoucí chování ve větší míře. Na základě uskutečněných a zveřejněných výzkumů, prostudované literatury a mnohaleté praxe metodika primární prevence na základní škole byly stanoveny hypotézy.

Výzkumem jsme se snažili potvrdit či vyvrátit pravdivost uvedených konkrétních hypotéz.

Hypotéza 1: U žáků základní školy se vyskytuje záškoláctví častěji než u žáků víceletého gymnázia.

Důvod předpokladu: Na základě vlastní praxe metodika primární prevence na základní škole a na spolupráci s metodiky z jiných škol ve městě včetně víceletého gymnázia byla stanovena hypotéza. Taktéž byl zohledněn výsledek předvýzkumu, který byl proveden na obou školách. Čapek (2008, s. 80) uvádí, že: „*Nejméně absencí je ve třídách, kde pracují studenti s vysokou zaangażovaností do práce, s pozitivním prožitkem emočních vazeb ve třídě.*“, což se předpokládá u žáků gymnázia. Pešatová (2007, s. 205) poukazuje na fakt, že rodiče s nízkou vzdělanostní úrovní a nezájmem o výchovu, školní docházku a spolupráci se školou jsou taktéž jedním z faktorů záškoláctví. Zde se opět předpokládá, že tento rodič nebude mít dítě žákem víceletého gymnázia.

Hypotéza 2: Předpokládáme, že dvě třetiny dotazovaných respondentů bude kouřit a požívat alkoholické nápoje.

Důvod předpokladu: Nejčastěji vyskytujícím problémovým chováním dětí a mladistvých je právě kouření a alkoholismus. Vzhledem k jejich snadné dostupnosti se řadí tyto látky mezi první, s kterými experimentují. Tyto důvody vedly ke stanovení druhé hypotézy.

Hypotéza 3: Předpokládáme, že u více než 50 % respondentů bude skryté záškoláctví omlouváno alespoň jedním z rodičů.

Důvodem předpokladu: Předpokladem této hypotézy jsou opět vlastní zkušenosti několikaleté práce třídního učitele na základní škole.

7.3 Výzkumné otázky – kvalitativní výzkum

1. Jaký je rozdíl mezi výskytem skrytého záškoláctví žáků základní školy a žáků víceletého gymnázia?

2. Do jaké míry se u žáků s výskytem dalšího patologického chování – kouření a požívání alkoholu, vyskytuje též záškoláctví?

7.4 Výzkumné metody

Pro bakalářskou práci byl zvolen smíšený výzkum. Jak uvádí Chrástka (2007, s. 32–33), klasické, kvantitativně orientované výzkumy vycházejí z filozofie, z níž vyplývá přesvědčení o existenci jedné reality nezávislé na našich citech, postojích nebo přesvědčení. Oproti tomu kvalitativně orientované výzkumy připouštějí existenci více realit.

Cílem kvantitativního výzkumu je vysvětlení jevu, cílem kvalitativnímu výzkumu je porozumění smyslu.

Kombinací kvantitativního a kvalitativního výzkumu bychom si mohli částečně potvrdit objektivitu (validitu) odpovědí respondentů v dotazníkovém šetření. Metody smíšeného výzkumu mohou danému tématu poskytnout podrobnější informace, které je možné později využít při tvorbě projektu.

7.4.1 Kvantitativní výzkumné metody

Pro kvantitativní výzkum byla zvolena jako nejvhodnější nástroj metoda formou anonymního dotazníku vlastní konstrukce (kompletní verze v příloze č. 1). Tato forma vede k získání poměrně obsáhlého počtu dat v krátkém časovém úseku. Použité dotazníky obsahují celkem 14 uzavřených otázek. Respondenti museli vybrat pouze jednu odpověď, která jim nejvíce vyhovuje. U 3 otázek je možná i volná varianta odpovědi v případě, že se neztotožňují s žádnou z nabízených možností. Snažili jsme se minimalizovat možné zkreslení. Dotazníky si distribuovala sama autorka práce pro eliminování obav respondentů, že data budou zneužita pro školní účely. Na začátku jsme respondentům definovali pojem skrytého záškoláctví a rozdíl mezi záškoláctvím a skrytým záškoláctvím. Dále jim byl upřesněn systém vyplňování dotazníku. Respondenti byli ujištěni o naprosté anonymitě z důvodů snížení obav psát pravdivé informace, zároveň by ponechán dostatek času. V průběhu vyplňování dotazníků se mohli, v případě nejasností či nepochopení, kdykoli zeptat. Celkem bylo distribuováno 51 dotazníků se stoprocentní návratností.

7.4.2 Kvalitativní výzkumné metody

Kvantitativní výzkum proběhl v březnu 2016 formou polostrukturovaného rozhovoru s metodiky primární prevence a třídními učiteli obou zkoumaných škol.

Podle Švaříčka (2007, s. 159) jej můžeme definovat jako „...*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek*“. Celkem bylo připraveno 5 otázek, rozhovor byl nahráván a později doslovně zaznamenán. Pokud by otázky nevypovídaly o potřebné problematice, následovaly by další, upřesňující otázky. Záměrem kvalitativní výzkumné metody bylo opřít se o jejich názory a zároveň přispění k objasnění některých zásadních informací týkajících se daného tématu a zjištění samotného náhledu na problematiku patologického chování a jeho prevence zaměstnanci školy.

7.5 Charakteristika prostředí výzkumu

Základní škola se nachází ve Varnsdorfu a je to jedna ze tří základních škol s prvním i druhým stupněm vzdělávání. Počtem žáků patří mezi nejmenší z těchto tří škol.

Složení žáků je velmi rozličné, přesněji vymezeno v odstavci 8.1, kde je podrobněji popsána charakteristika respondentů. Škola ve svém názvu vzdělávacího programu má dovětek – „Zelená škola pro všechny“. Základní školu navštěvuje celkem 194 žáků. První stupeň (115 žáků) je ve městě veden jako velmi dobrý a úspěšný, bohužel se v pátém ročníku mnoho úspěšných žáků rozhodne pro studium na níže zmiňovaném víceleté gymnáziu, nebo na matematické a sportovní škole ve městě. Z těchto důvodů na pokračujícím druhém stupni zůstávají žáci (59 žáků) se slabším školním prospěchem nebo žáci s výchovnými problémy. Pravidlem se též stává, že v průběhu roku nastupují do této školy též žáci, kteří z důvodů neúspěchů nebo jiného znevýhodnění neuspěli na jiné škole ve městě. Kumulace těchto žáků je jedním z největších problémů školy. Jako největší problém uvádí škola vysokou absenci žáků v průběhu školního roku. Za školní rok 2014–2015 tvořil počet zameškaných hodin v průměru 100 hodin na žáka.

Pro vytvoření návrhu preventivního programu je nutné provést analýzu školního řádu – části týkající se omlouvání absence. Je to z důvodů objasnění nastavených podmínek pro docházku a omlouvání absence.

Školním řád základní školy v souvislosti s omlouváním absence zmiňuje v oddílu B v bodě 12. a 13. následující:

- *Pokud se žák nemůže ze závažných důvodů vyučování účastnit, je jeho zákonný zástupce povinen omluvit vzniklou nepřítomnost nejdéle do tří kalendářních dnů.*

Nepřítomnost žáka lze omluvit i telefonicky, následně však vždy písemně prostřednictvím žákovské knížky.

- *Jednodenní nepřítomnosti žáků, omlouvané z rodinných důvodů, povoluje třídní učitel. Nepřítomnost žáků, delších než jeden den, povoluje po konzultaci s třídním učitelem. (školní řád ZŠ Seifertova Varnsdorf)*

Gymnázium Varnsdorf používá symbolické motto „škola na hranici“. Vyjadřuje tím nejen své teritoriální zařazení, ale hlavně svůj postoj k budování přeshraničních vztahů, což je vidět na účasti v mnoha mezinárodních projektech podporovaných Evropskou unií a realizací výměnných pobytů žáků i učitelů. Škola klade důraz na budování vzájemných vztahů mezi žáky, učiteli a zaměstnanci. V tomto principu je zakotvena základní hodnota a tradice budování rodinné školy.

V průběhu školního roku 2015/2016 na gymnáziu Varnsdorf studovalo 293 žáků v devíti třídách s jednou paralelní třídou v tercii nižšího stupně gymnázia. Ve svém školním řádu mají stanovena tato pravidla pro omlouvání nepřítomnosti ve škole (článek 5):

- *Nepřítomnost nezletilého žáka omlouvá zákonný zástupce, zletilý žák omlouvá svou nepřítomnost sám.*
- *Žák je povinen oznámit TU svou neúčast a důvod na vyučování neprodleně (písemně, ústně, elektronicky,...), nejpozději pak do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti.*
- *Nepřítomnost žáka trvající nejvýše 3 dny omlouvá omlouvající, vícedenní nepřítomnost musí být navíc doložena potvrzením ošetřujícího lékaře. Opakuje-li se vícedenní nepřítomnost žáka častěji z důvodu nemoci, může škola požadovat doložení nepřítomnosti ošetřujícím lékařem.*
- *Neomluvenou nepřítomnost v počtu do 10 hodin řeší s omlouvajícím třídní učitel, nad 10 hodin je svolán výchovná komise a v případě nad 25 hodin zasilá ředitel školy bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí (školní řád Gymnázia Varnsdorf).*

8 VÝZKUMNÉ VZORKY A SBĚR DAT

8.1 Charakteristika respondentů – kvantitativní výzkum

Výzkumné šetření probíhalo v deváté třídě základní školy a ve třídě kvarta víceletého gymnázia. Obě tyto školy se nacházejí ve Varnsdorfu. Pro zkoumanou skupinu jsme záměrně zvolili žáky stejného věku v rozmezí 14–16 let. Gymnázium je řazeno mezi prestižní školy města. Rodiče dětí s lepším prospěchem mají snahu dostat své děti na tuto školu. Mají zde záruku, že na této škole je předpoklad lepší skladby dětí, co se týče nejen prospěchu, ale i chování. Tím jsou eliminovány větší výchovné problémy a děti mají více dobrých vzorů, což je pro ně motivující. Základní škola vznikla v rámci optimalizace školství spojením dvou samostatných škol. První stupeň se nachází v původní budově, druhý stupeň se přestěhoval z jiné části města, původní budova druhého stupně byla z nevyhovujících důvodů uzavřena. V šesté třídě většinou odchází dobrý základ třídy a zůstávají žáci s průměrným až podprůměrným prospěchem. Většina těchto žáků neprojevuje velký zájem o výuku, chybí dobré vzory, žáci nemají s kým soupeřit. Naopak se v těchto třídách vyskytují žáci s výchovnými problémy. Druhý stupeň této základní školy nemá dobré reference ve městě. Žáci, kteří neuspějí v přijímacím řízení na gymnázium, většinou odchází na jinou základní školu ve městě.

8.2 Charakteristika respondentů – kvalitativní výzkum

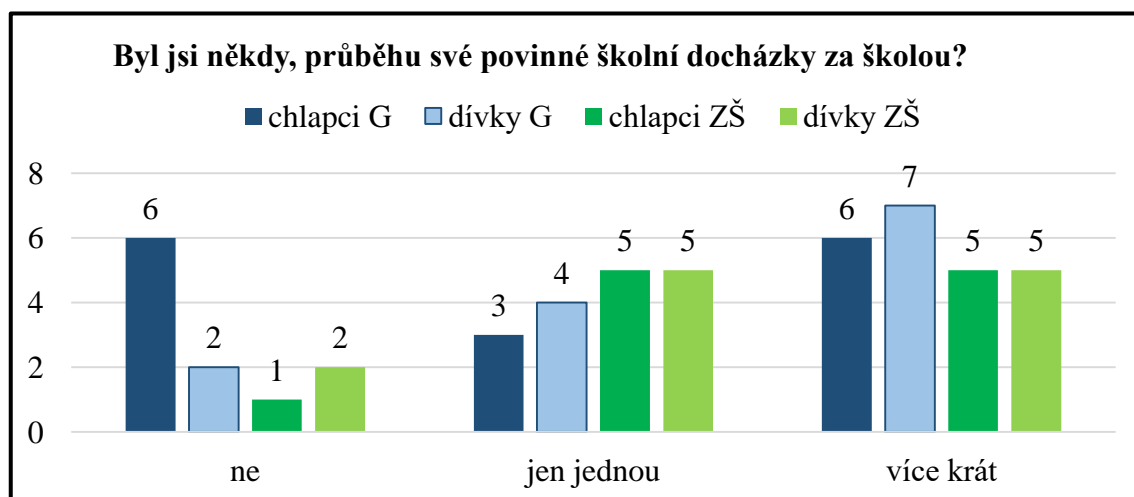
Kvalitativní šetření probíhalo v měsíci květen 2016 ve školním prostředí s třídními učiteli zkoumaných tříd a metodiky prevence dané školy. Tři z dotazovaných byly ženy, jeden třídní učitel byl muž. Všichni tito pracovníci pracují déle než deset let v dané škole. Znají dobře školní prostředí a dobře se orientují ve zkoumaném problému. Výzkumnou metodou byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Všichni účastníci rozhovoru se dobře znají, což je důležité pro nastolení vzájemné důvěry. Rozhovory probíhaly individuálně.

9 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

9.1 Výsledky kvantitativního výzkumu – 1. část výzkumu

Označení názvu grafu vždy odpovídá příslušné otázce.

Graf 1: Byl jsi někdy, v průběhu své povinné školní docházky za školou?

Zdroj: autorka práce

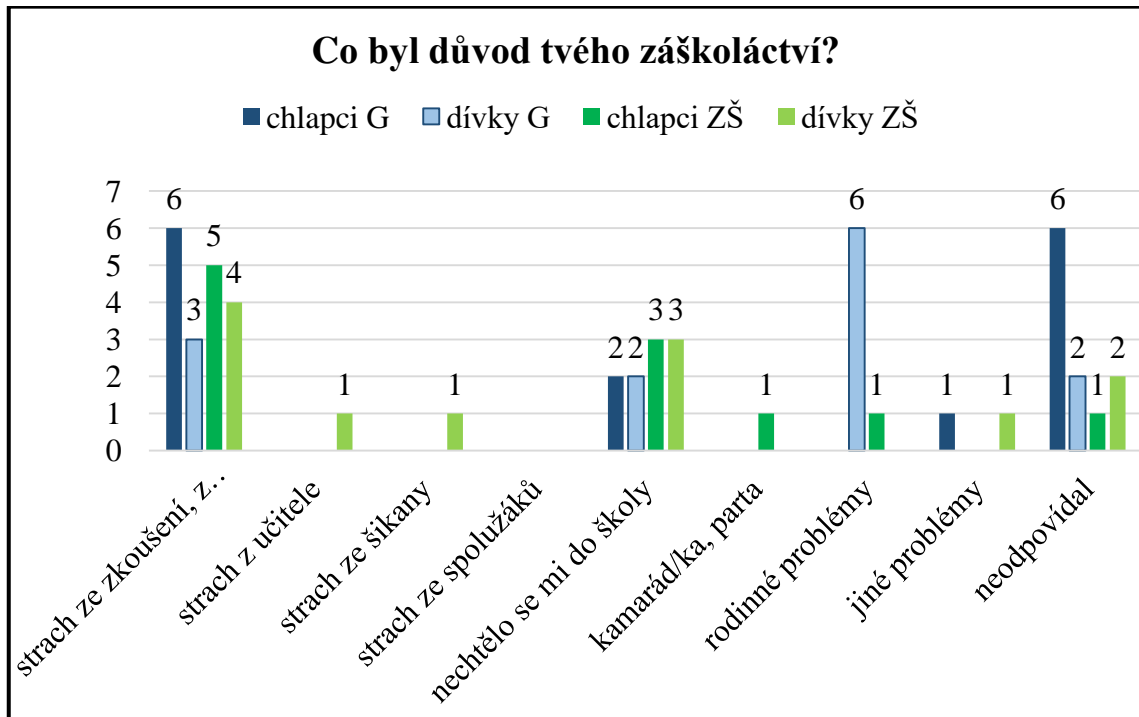
Pokud zde bylo zodpovězeno za a) NE – neodpovídali respondenti na otázky č. 2., 3. a 4.

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že skryté záškoláctví se na obou školách rozhodně vyskytuje. Z celkového počtu 51 žáků se skrytého záškoláctví nikdy nedopustilo 11 žáků, tedy přibližně 22 %, jen jednou se o skryté záškoláctví pokusilo 17 žáků, což je 33 % a vícekrát se skrytého záškoláctví dopustilo 23 žáků, což je 45 %.

Výsledky této otázky poslouží k potvrzení či vyvrácení hypotézy č. 1. Na základní škole se vyskytlo jednou či vícekrát skryté záškoláctví z celkového počtu 23 žáků u 20 žáků, což je 87 %, na gymnáziu z celkového počtu 28 žáků se dopustilo skrytého záškoláctví 20 žáků – 71 %.

Pokud porovnáme výskyt u chlapců, tak z celkového počtu 26 chlapců z obou škol se dopustilo záškoláctví 19, což je 73 % a z celkového počtu 25 dívek z obou škol se dopustilo jednou a vícekrát 21 dívek, tedy 84 %.

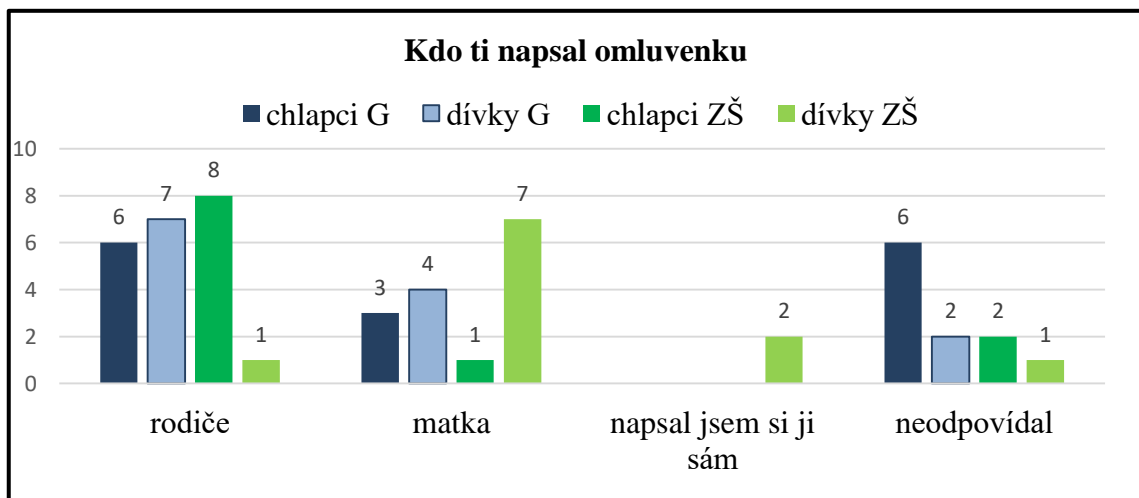
Graf 2: Co byl důvod tvého záškoláctví?

Zdroj: autorka práce.

Cílem druhé otázky bylo rozkrýt nejčastější důvody skrytého záškoláctví. Z výsledků jednoznačně vyplývá, že mezi nejčastější příčiny nepřítomnosti ve škole je strach ze zkoušení či písemky – 18 dětí celkového počtu 40 odpovídajících, což tvoří 45 % a jako druhý nejčastější důvod je uvedena nechuť jít do školy u 10 žáků, což je 25 % z celkového počtu 40 odpovídajících.

Graf 3: Kdo ti napsal omluvenku?

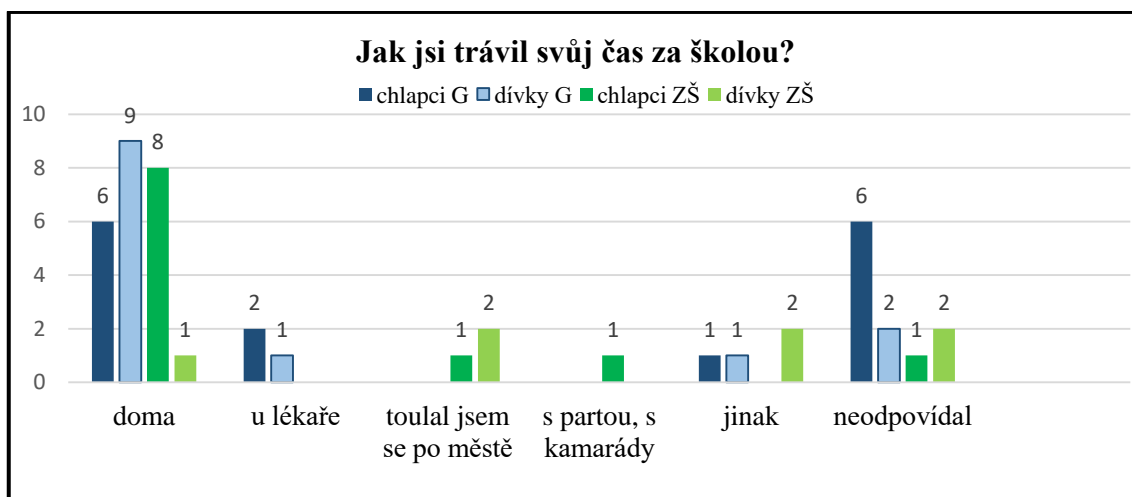
Zdroj: autorka práce.

Otázka č. 3 slouží k potvrzení či vyvrácení hypotézy č. 3.

Z celkového počtu 40 odpovídajících žáků z obou škol, omluvenku pro skryté záškoláctví poskytlo žákům ve 37 případech alespoň jeden z rodičů, což je 93 %.

Tyto výpovědi potvrdila i pilotní studie provedená před samotným výzkumem na obou dotazovaných školách.

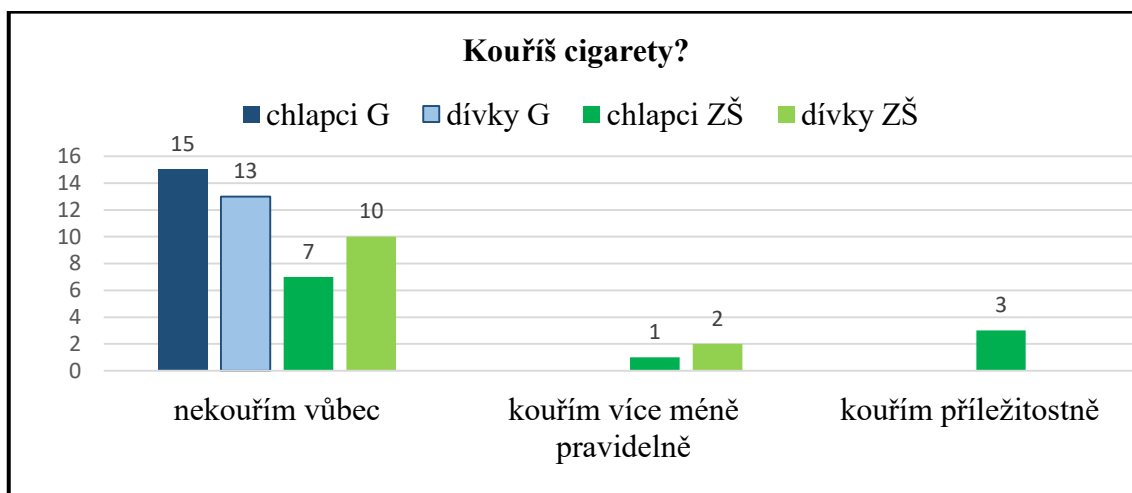
Graf 4: Jak jsi trávil svůj čas „za školou“?

Zdroj: autorka práce.

Z celkového počtu 40 odpovídajících žáků svůj čas „za školou“ nejčastěji tráví žáci doma (73 % žáků). Alarmující je, že 20 % žáků tráví tento čas s kamarády, partou či jiným způsobem, kdy žáci uvádějí důvody jako jsou: nákupy, návštěva příbuzných a dovolená. Školní docházka je povinná, žáci v průběhu roku mají dostatek prázdnin a volna, proto školní čas by v žádném případě neměl být vyplňován jinými činnostmi. Rodiče by si to měli uvědomit a přizpůsobit tomu rodinný program.

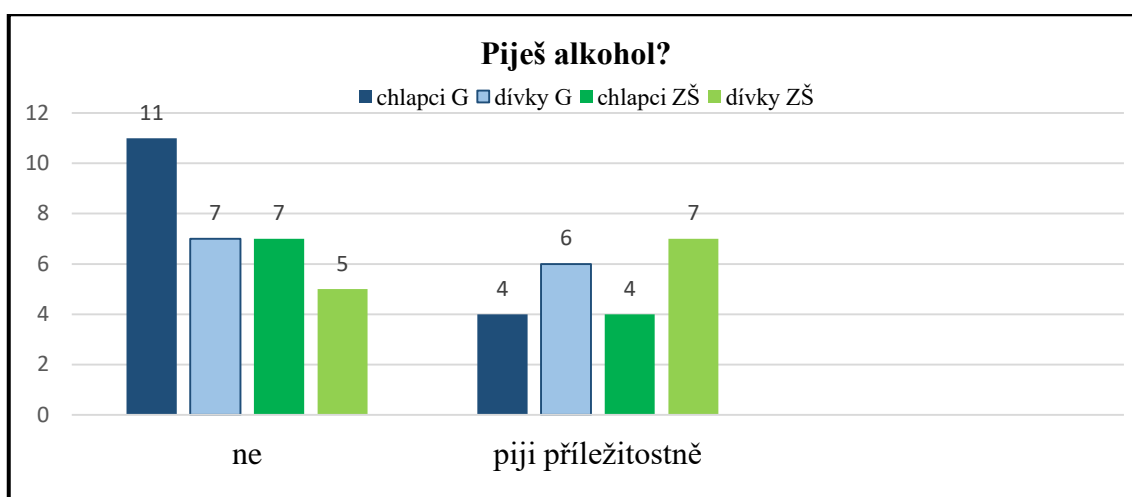
Graf 5: Kouříš cigarety?

Zdroj: autorka práce.

Kouření, stejně jako alkohol patří u dětí mezi jeden z velmi závažných problémů. Je proto zarážející, že ke kouření se přiznalo pouze 6 dětí a to jen ze základní školy, což je z celkového počtu dotazovaných pouhých 11 % žáků. Je možné, že děti berou kouření a požívání alkoholu za daleko větší přečin než skryté záškoláctví, proto se ke svému prohřešku prostě nepřiznaly. V opačném případě nás může těšit, že dochází k poklesu kouření mezi dětmi, což může být důsledkem zvýšených finančních nákladů na cigarety nebo důsledkem opatření a trestání prodeje tabákových výrobků.

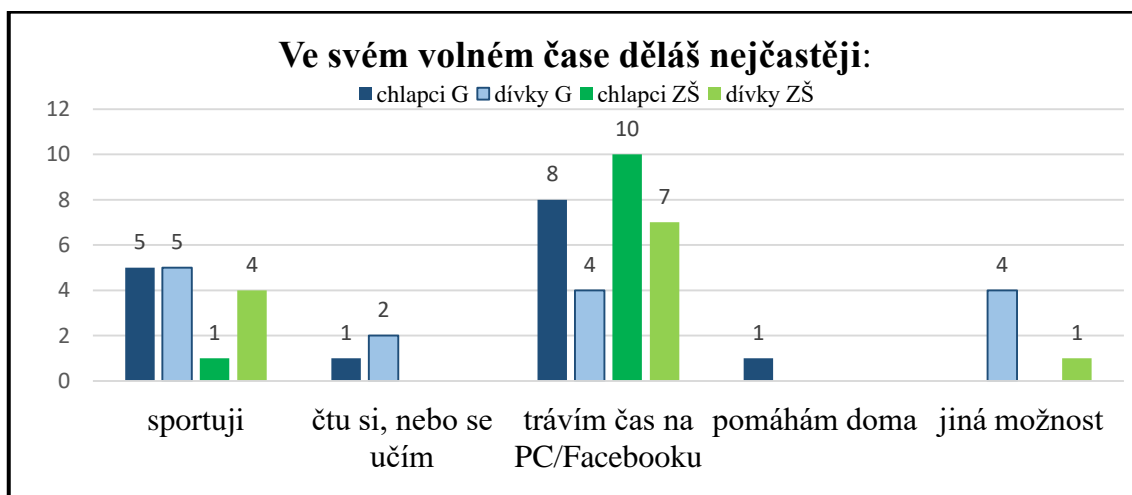
Graf 6: Piješ alkohol?

Zdroj: autorka práce.

K pití alkoholu se přiznalo z celkového počtu 51 dotazovaných dětí celkem 21 žáků, z čehož bylo 11 žáků ze ZŠ, což znamená, 48 % dotazovaných dětí ze základní školy a 10 žáků z gymnázia, což je v přepočtu 36 % gymnazistů.

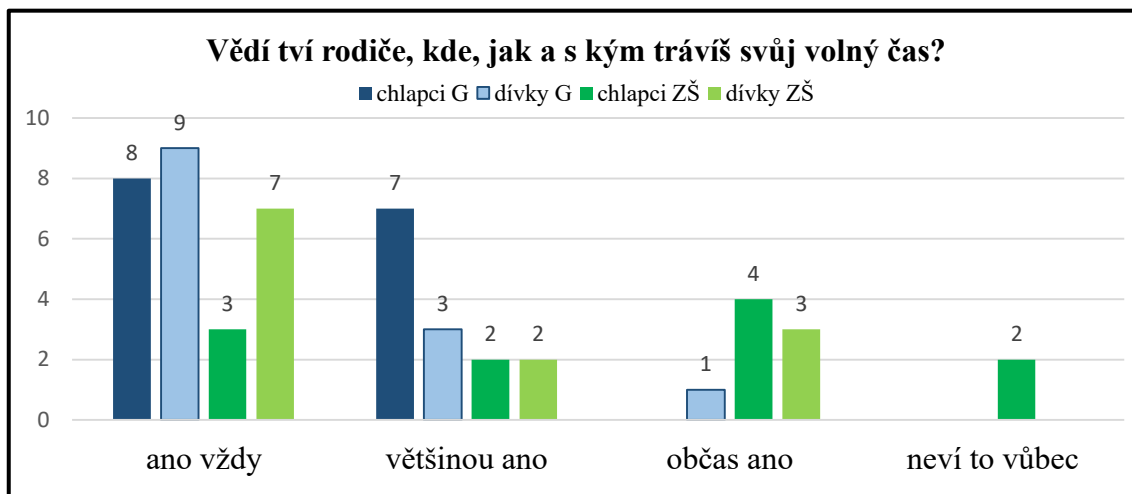
Graf 7: Ve svém volném čase děláš nejčastěji:

Zdroj: autorka práce.

Dotaz č. 7 dělal žákům největší problém. Byli nuceni se rozhodnout, které z uvedených činností věnují nejvíce času a museli vybrat pouze jednu jimi zvolenou. Tímto dotazem jsme měli snahu rozkrýt, jakým způsobem nejčastěji tráví svůj volný čas. Jak ukazuje graf č. 7, nejčastěji tráví děti svůj volný čas na PC/Facebooku či jiné síti (33 % dětí), sportem vyplňuje svůj čas zhruba 20 % dětí.

Graf 8: Vědí tví rodiče, kde, jak a s kým trávíš svůj volný čas?

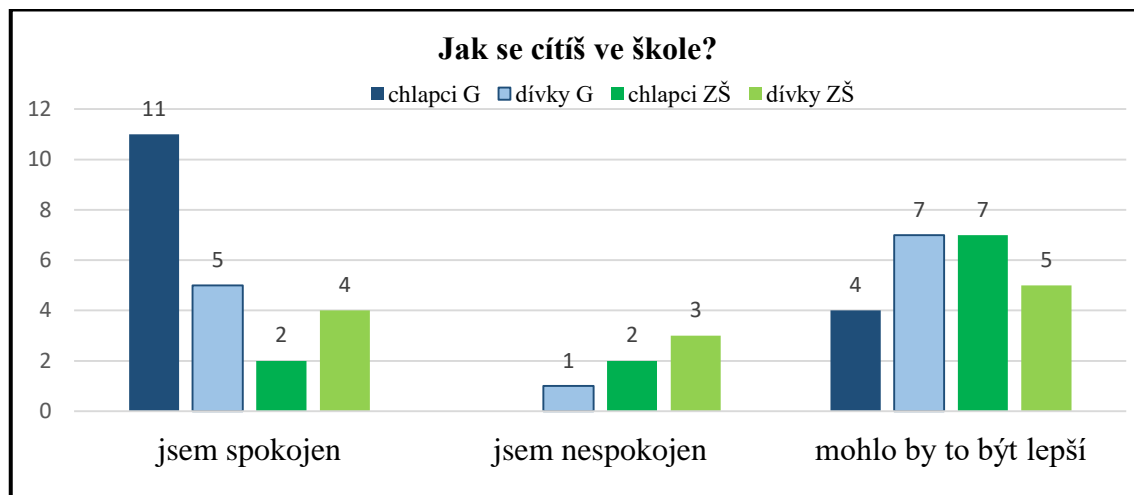

Zdroj: autorka práce.

Za výskytem patologického chování u dětí je též další faktor. Rodiče velmi často nevědí, co jejich děti dělají ve svém volném čase. Pro své pracovní vytížení, nebo z finančních důvodů nezvládají plánovat dětem mimoškolní aktivity a program. Mnohdy nemají chuť a potřebu zjišťovat, kde a s kým jejich dítě tráví svůj volný čas.

Naštěstí se u našich dotazovaných tento negativní jev prokázal pouze u 2 dětí, ostatní rodiče vědí vždy, kde a s kým se jejich potomek nachází, jedná se o 53 % rodičů, 27 % rodičů to ví většinou a pouze 16 % rodičů to ví jen občas.

Graf 9: Jak se cítíš ve škole?

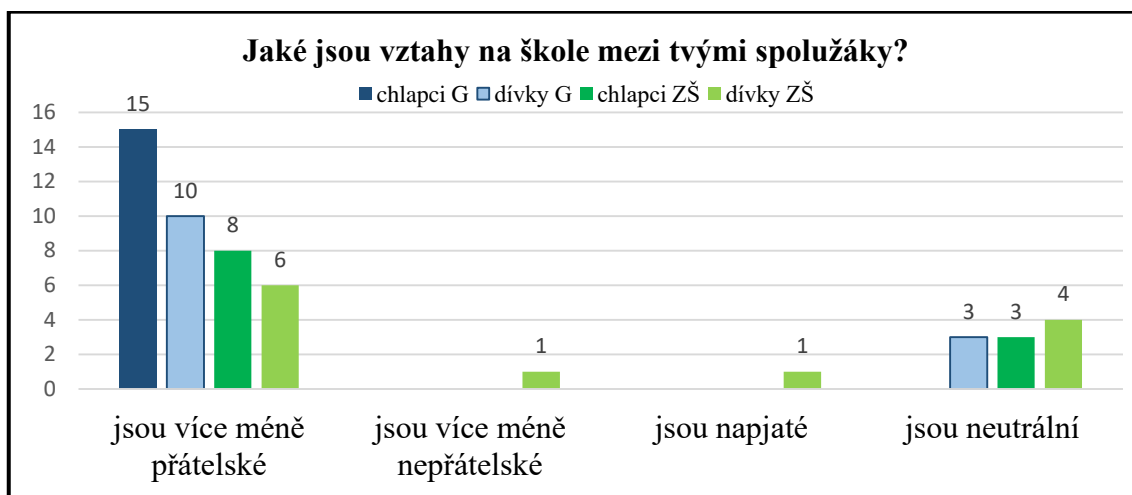

Zdroj: autorka práce.

Dalším důvodem záškoláctví může být pocit dítěte, jakým způsobem se cítí ve škole, jak vnímá vztahy mezi učiteli a svou osobou, a vztahy ostatními dětmi a svou osobou. Tyto faktory nám rozkrývají právě výsledky otázek č. 9, 10 a 11 a k tomu následné grafy.

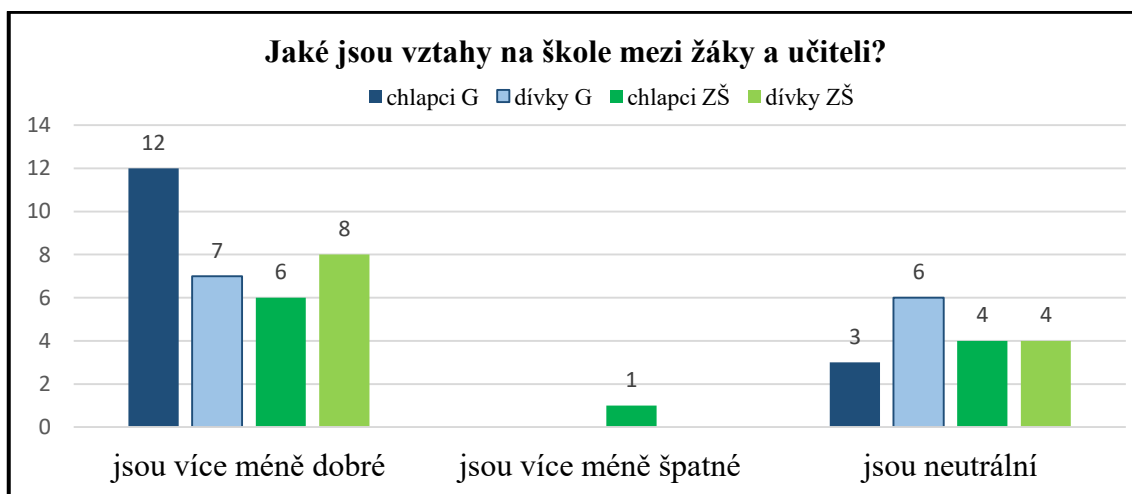
V dnešní době je šikana jedním z často se vyskytujících jevů na školách. Celkově je šikana problémem společnosti. Patologické chování ve formě agrese a šikany je často pouze obranou a neschopností řešit jiným způsobem náročnou životní situaci. Uspěchanost doby, přemíra techniky, nevhodná výchova, nedostatek podpory a porozumění vede jedince k jiné formě chování. Násilí a hrubost, která nás provází v mnoha akčních filmech i hrách se promítá do pozdějšího chování dětí. Pro samotného žáka je velmi důležité, s kým a jak prožívá dobu strávenou ve škole a jak je pochopen právě učitelem.

Graf 10: Jaké jsou vztahy na škole mezi tvými spolužáky?

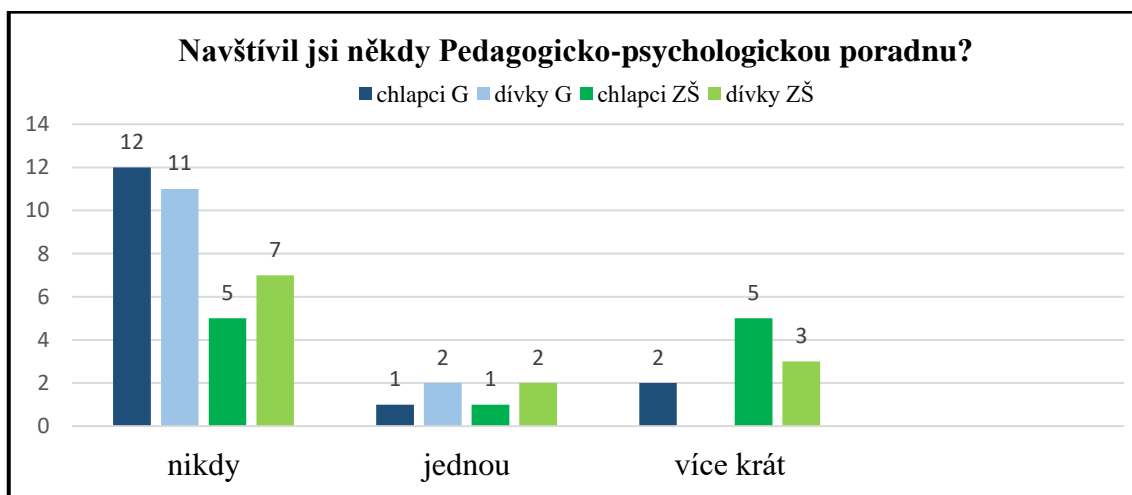
Zdroj: autorka práce.

Graf 11: Jaké jsou vztahy na škole mezi žáky a učiteli?

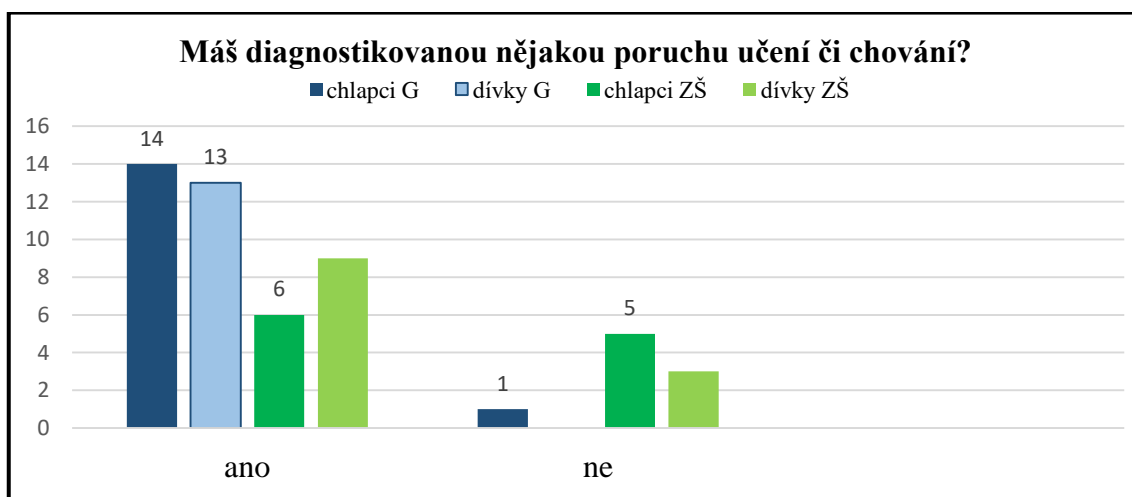
Zdroj: autorka práce.

Graf 12: Navštívil jsi někdy Pedagogicko-psychologickou poradnu?

Zdroj: autorka práce.

Graf 13: Máš diagnostikovanou nějakou poruchu učení či chování?

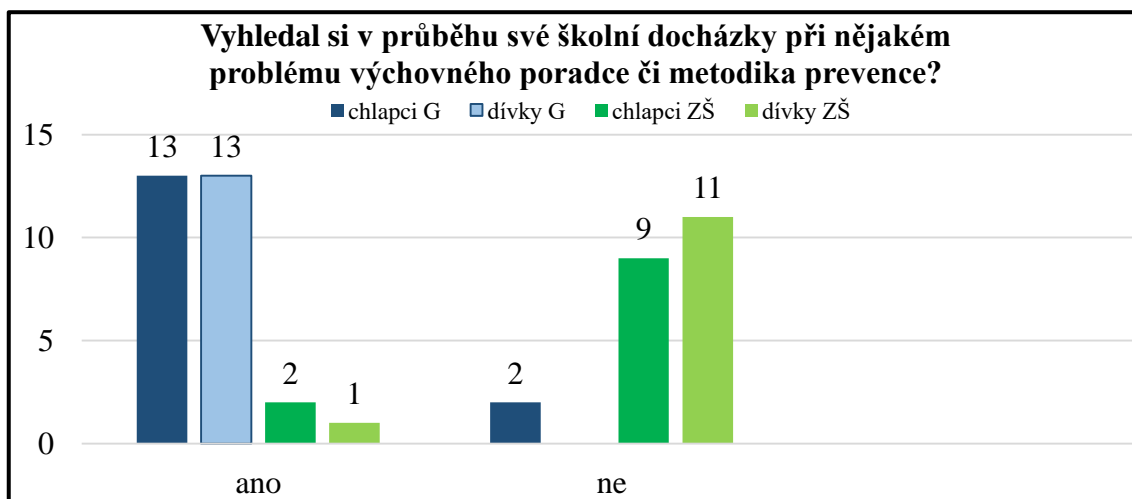

Zdroj: autorka práce.

Otázky č. 12 a 13 byly kladeny jen pro upřesnění a ujasnění faktu, zda dotazovaní žáci ve větší míře netrpí poruchou učení či chování. Žáci, kterým byla diagnostikována některá ze zmiňovaných poruch by zároveň byli více ohroženi patologickým chováním. Michalová uvádí, že až 30 % jedinců s ADHD v dospívajícím věku experimentuje s drogami, kouří, propadá alkoholu a hazardním hrám. V jejich rodinách dochází k defektním vztahům, což může být též příčinou záškoláctví (2011, s. 49). U žáků z gymnázia se některá z těchto uvedených poruch vyskytuje pouze v jednom případě, u žáků ze základní školy se vyskytuje z 23 žáků celkem u 8 žáků, což je 35 % dětí trpících některou ze zmiňovaných poruch. Výsledek tím může být mírně

ovlivněn, musíme brát však zřetel na to, že ne všech 8 žáků se v důsledku svého postižení bude dopouštět záškoláctví, kouřit nebo pít alkohol.

Graf 14: Vyhledal si v průběhu své školní docházky při nějakém problému výchovného poradce či metodika prevence?

Zdroj: autorka práce.

Dotazem č. 14 jsme chtěli poukázat na to, má-li žák důvěru k osobám výchovného poradce či metodika prevence. Je velmi důležité, aby na školách a právě v těchto pozicích byli lidé a pedagogové, kteří si dokážou vybudovat kladný vztah ke svým svěřencům.

Je to jeden z hlavních bodů primární prevence a v případě výskytu nějakého problému to může být nápomocno při včasném odhalení nějakého závažného problému.

Graf č. 14 poukazuje na docela vysoké procento dětí z gymnázia, které nemají zábrany vyhledat a svěřit se některé z uvedených osob. Jedná se o 54 % dětí z gymnázia. Pouhé 1 % dětí ze základní školy má snahu řešit svůj problém s metodikem prevence nebo s výchovným poradcem.

9.2 Výsledky kvalitativního výzkumu – interpretace – 2. část výzkumu

Otázky kladené při rozhovoru s metodiky primární prevence a třídními učiteli

1. Máte ve škole problém se záškoláctvím?
2. Vyskytuje se zde skryté záškoláctví?

3. Řešíte tento problém pouze s rodiči, nebo hlásíte výskyt příslušným úřadům?
4. Vyskytuje se na vaší škole i další patologické chování (užívání alkoholu, tabakismus)?
5. Jak, podle vašeho mínění, funguje na vaší škole preventivní program?

Průběh volného rozhovoru s metodiky primární prevence a třídními učiteli

Gymnázium:

Metodik primární prevence (dále jen „MPP“)

1. Klasické záškoláctví se na naší škole vyskytuje jen velmi ojediněle. V průběhu mé desetileté praxe jsem řešila pouze tři takové případy. Vždy to byl důsledek řešení problémů v rodině, nikdy se to netýkalo přímo školy nebo prospěchu studenta.
2. Skryté záškoláctví se zde určitě vyskytuje již ve větší míře. Bohužel je to většinou s vědomím a krytím rodičů, takže máme v úspěšném odstranění tohoto nešvaru velmi malé možnosti. Rodiče ochotně kryjí své děti. Nejčastěji jsou to důvody jako je dovolená, nákupy, návštěva příbuzných a úleva z výuky, kde se zkouší nebo píše test. Rodič tím dítěti dává šanci se lépe připravit, zjistit si informace o testu a pak se na něj dobře připravit. Pokud je to absence s nevědomím rodiče, tak ji později stejně omluví, aby dítě nemělo kázeňský postih. Jen velmi zřídka se nám stalo, že rodič odmítl napsat omluvenku a vše ještě nahlásil škole. Ale i toto se už stalo a takové rodiče chválíme, určitě je to velmi výchovné.
3. Pokud tento problém zjistíme, vždy ho dáme na vědomí rodičům. I přesto, že se rodiče snaží krýt své potomky, je dobré, aby si byli vědomi svého špatného konání. Jsou to většinou inteligentní lidé a příště si dají pozor na takovéto chování. Úřadům jsme nikdy nehlásili výskyt záškoláctví, ani skrytého záškoláctví.
4. Problém je řešen výchovnou komisí a většinou je žák potrestán kázeňským postihem, na druhém stupni víceletého gymnázia se pak už jedná o podmíněčné vyloučení.
5. Kouření se vyskytuje spíše u studentů druhého stupně gymnázia. Problém s užíváním alkoholu mají už žáci i na nižším stupni gymnázia. V největší míře je to užívání piva. Tento problém se nám vyskytl již i při několika školních akcích.

Příslušný student byl potrestán podmíněčným vyloučením, nebo sníženým stupněm z chování.

6. Náš preventivní program, podle mého názoru, je na dobré úrovni. Většinou je to otázka financí. Čím větší obnos na primární prevenci máme, tím je kvalitnější. Z tohoto důvodu se snažíme podávat různé projekty, spolupracovat s jinými organizacemi. Preventivní program pak funguje formou atraktivních přednášek, návštěvami K-center, do školy nám dochází lidé, kteří se již s různým patologickým chováním potýkali či potýkají. Myslím si, že nejlepším preventivním programem naší školy je Akademie příslibu, kde se snažíme formou různých školních a hlavně mimoškolních aktivit vyplnit studentům jejich volný čas, takže jim nezbyvá moc volného času, který by vyplňovali nějakou nepřijatelnou zábavou. Při sociometrii, která ve škole pravidelně probíhá, si děti školní preventivní program i Akademii velmi chválí.

Třídní učitel (dále „TU“)

1. Klasické záškoláctví se u nás nevyskytuje. Tedy alespoň v mé třídě a po dobu celé mé praxe jsem se s tím na této škole nesetkal.
2. Skryté záškoláctví se určitě vyskytuje. Nejsou to pouze jednodenní či dvoudenní absence, nejsou zde žádnou novinkou i vícedenní absence. Většinou jsou omluveny rodiči – ať už s jejich vědomím či nevědomím.
3. Všechny tyto přestupky jsou řešeny výchovnou komisí a pak musí být pedagogickým sborem schválen kázeňský postih. Jinak to má v kompetenci výchovný poradce a metodik primární prevence. Já jako třídní učitel jsem spíše v roli vykonavatele postihu.
4. Kouření i pití alkoholu se určitě na této škole vyskytuje. Na malém stupni je to spíše formou pokusů, na druhém stupni gymnázia je to velmi obvyklý jev.
5. Prevence na této škole funguje na dobré úrovni. Sám jsem se zúčastnil mnoha přednášek a preventivních akcí a musím potvrdit, že i pro mě byly velmi zajímavé.

Základní škola:

MPP

1. Záškoláctví se zde vyskytuje ve velké míře. Většinou je to problém dětí ze sociálně slabých rodin, nebo romských dětí.

2. Ve většině případů přejde klasické záškoláctví právě do skrytého záškoláctví. Rodiče své děti raději omluví z důvodu obav o nahlášení na patřičné úřady a odebrání sociálních dávek, nebo z obav návštěv a kontrol těchto úřadů v jejich domácnostech. Důvody těchto absencí jsou většinou nechť jít do školy, zkoušení nebo test. V mnoha případech zůstávají děti doma z důvodů hlídání mladšího sourozence. Dokonce mi romská matka oznámila, že jsou natolik závislí na svých dětech, že je proto nechtějí posílat do školy, aby se jim tam nic nestalo, a raději je nechávají doma.
3. Problém je vždy řešen s rodiči. Pokud máme podezření na opakované skryté záškoláctví, řešíme to zároveň s úřady, které pohrozí odebráním sociálních dávek. Neřekla bych, že ani po tomto kroku by se situace nějak výrazně zlepšila. Chvíli dítě dochází do školy a poté se to znovu opakuje. Samozřejmě žádáme u patologických záškoláků řádnou omluvenku od lékaře. Ale často lékaři nejsou ochotni vystavit omluvenky, mnohdy za potvrzení žádají poplatek, což rodiče nejsou ochotni zaplatit. Je to takový začarovaný kruh.
4. Kouření se vyskytuje v nadpoloviční většině u žáků druhého stupně. Na prvním stupni se kouření vyskytuje právě u žáků ze sociálně slabých rodin, nebo u romských dětí.
5. Při jakémkoli dotazníkovém šetření, i když je to anonymní šetření, se většinou žáci nepřiznají. Se zneužíváním alkoholu je to stejné. V tomto městě není problém, aby si mladiství či děti opatřili alkohol. Alkohol i cigarety si děti obstarávají v malých večerkách nebo vietnamských obchodech.
6. Preventivní program naší školy je v rámci našich možností – přiměřený. Určitě není dostačující. Aby byl preventivní program funkční, bylo by nutné ho radikálně změnit, což je finanční zátěž pro školu. Vzhledem k velikosti naší školy je to nedosažitelné.

TU

1. Se záškoláctvím jsem se již mnohokrát na této škole setkala.
2. Skryté záškoláctví je na této škole každodenní problém, tím jsem si jistá. Rodiče své děti kryjí, vyhovuje jim, když dítě ponechají doma. Buď hlídá mladšího sourozence, pomáhá v domácnosti, nebo se mu prostě nechce do školy. Rodiče těchto dětí mají ve velké míře sami většinou základní vzdělání, tak ani na své děti nemají vysoké nároky.

3. Pokaždé, pokud se tento problém objeví, podává výchovný poradce ve spolupráci s „TU“ a „MPP“ podnět k šetření na příslušné úřady. To je asi tak vše, co v dané situaci můžeme udělat.
4. Jsem si jistá, že alkohol i cigarety se mezi dětmi vyskytují. Víme i o případech kdy jim to sami rodiče dávají a děti se svými rodiči kouří společně nebo děti svým rodičům zcizují jak cigarety, tak alkohol. Pokud mají děti důvěru k vyučujícímu učiteli, tak to na sebe často ve velké míře povědí a přiznají se.
5. Preventivní program je velmi nedostačující. Aby byl účinný, musel by být zcela jiný. Je to problém nedostatku peněz.

9.2.1 Analyzované kategorie

Analýza otázek volného rozhovoru s metodiky primární prevence a třídními učiteli

Odpovědi „MPP“ a „TU“ jak na gymnáziu, tak na základní škole se ve velké míře shodovaly. Podstatný rozdíl se ukázal v porovnání obou škol. Na gymnáziu se vyskytují žáci z rodin, kde i rodiče mají přinejmenším středoškolské vzdělání. Tito rodiče požadují po svých dětech dobré a bezproblémové chování, mezi které záškoláctví, alkohol a cigarety rozhodně nepatří. Na základní škole je přístup rodičů trochu odlišný oproti rodičům žáků gymnázia. Jako jeden z možných a nejčastějších důsledků, který zároveň popisuje Pešatová (2007, s. 250) je nezáměr o školní docházku svých potomků a nezáměr o spolupráci se školou právě rodiči s nízkou vzdělanostní úrovní.

Tito rodiče, většinou sami mající problém s alkoholem a cigaretami, nemají na své děti vysoké nároky a cigarety, alkohol a záškoláctví nepovažují za závažné pochybení. Pokud je to přímo neohrozí konkrétním postihem z úřadů, sami neapelují na své děti a nesnaží se důsledně reedukovat jejich chování. Pokud jsou oni sami úřady ohroženi či nějak sankcionováni, snaží se o jakousi nápravu, ve většině případů jde však pouze o krytí tohoto patologického chování u svých dětí a tím se dostáváme k problému skrytého záškoláctví.

10 DISKUZE – OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Cílem naší práce bylo analyzovat současný stav výskytu (rozkrýt problematiku) skrytého záškoláctví v sociálně vyloučené oblasti a zároveň porovnat dvě odlišné školy – základní školu a víceleté gymnázium. Zajímalo nás, jaký vliv má nejen skladba žáků a celkové prostředí, ale zároveň jsme se snažili ověřit podíl rodičů na skrytém záškoláctví.

V této části práce se budeme snažit na základě zjištěných podkladů potvrdit či vyvrátit pracovní hypotézy.

H 1: U žáků základní školy se vyskytuje záškoláctví častěji než u žáků víceletého gymnázia.

Hypotéza se POTVRDILA, viz graf č. 1.

Výsledky grafu č. 1 jednoznačně poukazují na fakt, že skryté záškoláctví se vyskytuje častěji u žáků ze základní školy (87 %), na gymnáziu je to 71 % dotazovaných. Porovnáme-li k tomu i výsledky grafu č. 4, kde se dotazujeme dětí na trávení času za školou, ukazuje se, že děti ze základní školy tráví svůj „nelegální“ čas za školou nejen doma, ale s kamarády, partou, toulkami a jinak oproti žákům gymnázia (nejčastější jejich odpovědi jsou doma a u lékaře). Důvody skrytého záškoláctví u žáků ZŠ jsou též rozmanitější oproti gymnáziu (výsledky grafu č. 2), což opět prokazuje na fakt, že tyto děti mají větší tendenci k záškoláctví. Tím se potvrzují i slova autorů Matouška a Kroftové, kteří poukazují na skutečnost, že školy se žáky s horším prospěchem, školy s větší skupinou dětí jedné etnické příslušnosti, bývají zároveň školami s větší mírou patologických projevů u těchto dětí (Matouš, Kroftová 1998, s. 272).

H 2: Předpokládáme, že dvě třetiny dotazovaných respondentů bude kouřit a požívat alkoholické nápoje.

Hypotéza č. 2 se NEPOTVRDILA, viz grafy č. 5 a 6.

Jak vyznačují grafy č. 5 a 6. ke kouření se přihlásilo pouze 6 dětí, k pití alkoholu se přiznalo 31 dětí z celkového počtu 51 dotazovaných, což netvoří ani u jednoho problému dvě třetiny dotazovaných respondentů.

H 3: Předpokládáme, že u více než 50 % respondentů bude skryté záškoláctví omlouváno alespoň jedním z rodičů.

Hypotéza č. 3 se POTVRDILA, viz graf č. 3.

Tuto hypotézu ověřují výsledky grafu č. 3. Jak již bylo uvedeno výše z celkového počtu 40 odpovídajících žáků z obou škol, omluvenku pro skryté záškoláctví poskytlo žákům ve 37 případech alespoň jeden z rodičů, což je 93 %. Negativní zkušenost vyplývající z výzkumu poukazuje na to, že rodiče souhlasí se záškoláctvím a mnohdy oni sami vedou své děti ke skrytému záškoláctví. Pokud se rodiče sami budou podílet na omlouvání nepřítomnosti svých dětí bez vážných důvodů, těžko tento problém vymizí, naopak bude narůstat.

11 POROVNÁNÍ – SMÍŠENÝ VÝZKUM

Porovnáním výsledků obou výzkumů se pokusíme rozkrýt problém vedoucí žáky k záškoláctví.

Výzkum naprosto jednoznačně prokázal, že skryté záškoláctví se vyskytuje ve velké míře na obou školách. Ve většině případů je omlouváno rodiči. Důvody jsou rozmanité, v mnoha případech byly důvody záškoláctví strach ze zkoušení či z písemky. To může být důsledkem zvýšených nároků na žáka a následná obava z možného trestu v případě neúspěchu. Rodiče mnohdy nedokážou odhadnout, co je jejich dítě schopno zvládnout a kdy může uspět. Jako další a velmi častý důvod záškoláctví jsou nechuť jít do školy, nákupy, dovolená nebo návštěvy příbuzných. Tento problém nevymizí, pokud postihy a sankce za nechození do školy budou natolik dostačující, aby se tento neduh podařilo odstranit.

12 PREVENTIVNÍ PROGRAM

Jedním z nejeftektivnějších způsobů boje proti sociálně patologickým jevům je prevence (Urban, Dubský 2012, s. 70).

Prevence primárně-sociální, jak ji definuje Hartl, se zaměřuje na potlačení škodlivých sociálně-psychologických vlivů v celé sledované populaci. Jde o podporování žádoucích forem chování obecně, nebo prevenci zaměřenou proti konkrétnímu riziku; rozlišuje se prevence primární, sekundární a terciární (Hartl, Hartlová 2010, s. 440).

„Cílená prevence spočívá v tom, když je s dítětem prováděna adekvátní aktivita k jeho celkovému výchovně vzdělávacímu rozvoji, odpovídajícímu tomu kterému roku fyzického věku v souladu s rozvojem jeho mentální úrovně“ (Michalová 2008, s. 93).

„Pro účinnost práce při řešení sociálně patologických jevů je nezbytná znalost zdrojů a příčin, které vedou k jejich vzniku a rozvoji“ (Fischer, Škoda 2009, s. 41).

Prevence musí začít prakticky od narození dítěte. Preventivní opatření by měla být směřována jak do rodiny, tak později do školských zařízení. Její hlavní zásadou je partnerský přístup rodiče a učitele a to za hlavním účelem – pomoci dítěti.

Autoři Galla aj. uvádí: *„Pokud je určité chování jedince výsledkem osobního rozhodovacího procesu nebo jeho absence, lze je velmi těžko ovlivnit. Přesto se ale právě o to prevence snaží: podporovat zdravý životní styl a přesvědčit (mladé) lidi, aby se vyhnuli chování, které jim poškozuje zdraví.“ (Galla, aj. 2005, s. 22).* Vyskytuje se velká řada různých typů školních preventivních programů, jejichž obsah se vyvíjí či přizpůsobuje časovému rámci a kontextu. Autoři ve své příručce uvádí několik typů těchto programů:

- informativní programy,
- programy zaměřené na rozhodovací schopnosti,
- programy spojené se složením přísahy,
- programy zaměřené na uvědomování si hodnot,
- programy zaměřené na stanovení cílů,
- programy zaměřené na zvládání stresu (Galla, aj. 2005, s. 23).

12.1 Návrh prevence pro víceleté gymnázium

Škola se zaměřuje především na primární prevenci. Do preventivní koncepce školy je zahrnuta též spolupráce s rodiči v podobě konzultací s odborníky a individuální pomoci. Dále je do primární prevence zahrnuta spolupráce s mimoškolními organizacemi, které se profesionálně zabývají prevencí na základních a středních školách. Jednou z největších výhod školy je Akademie příslibu. Školní klub a středisko mládeže zajišťuje nejen pro žáky gymnázia, ale pro širokou veřejnost dostatek zájmových útvarů, kde se každý přihlášený může účastnit různé zájmové činnosti, ať už pravidelné zájmové činnosti, pobytové činnosti, individuálních prací či spontánní činnosti. Gymnázium, jeho žáci a rodiče si Akademii příslibu a její činnost velmi pochvalují, metodik primární prevence i vyučující si jsou jisti, že tato organizace slouží jako jedna z nejúčinnějších primárních prevencí. Je však důležité, aby práce Akademie příslibu byla více prezentována na veřejnosti a zároveň dětem ostatních škol. Aby v rámci jakési meziškolní rivality nezůstávala činnost Akademie příslibu pouze pro žáky gymnázia.

Již samotné přijetí a následné umožnění studia na tomto typu školy by měli žáci brát za určité zvýhodnění oproti žákům ze základních škol.

Vzhledem k tomu, že tato škola patří ve městě mezi výběrové školy, samy děti by si měly uvědomovat, že za řádné neplnění svých povinností a častou absenci, která není řádně omluvena lékařem či absenci, která je sice omluvena, ale přesahuje určitý nastavený počet hodin, by mohly této výhody pozbýt a musely by se vrátit na běžnou základní školu.

V těchto případech by se jednalo o individuální posouzení, neboť nikdo nemůže předvídat např. vážné onemocnění, za které by ještě mohl být následně sankcionován. Zde by se jednalo spíše o velmi časté a opakující se krátkodobé uvolňování s náznakem uvolňování se a vyhýbání se výuky. To vše by muselo být řádně ošetřeno a popsáno ve školním řádu a s nastavenými podmínkami by museli být seznámeni nejen studenti gymnázia, ale zároveň jejich zákonní zástupci.

12.2 Návrh prevence pro základní školu

Kapitola 7.5 popisuje prostředí základní školy ve Varnsdorfu, jsou zde uvedeny body školního řádu, týkající se omlouvání absence. V celém školním řádu této školy

jsou věnovány této problematice pouze dva odstavce, což s ohledem na složení žáků a při průměrném počtu 100 omluvených hodin na žáka za školní rok 2014/2015 je naprosto nedostačující. Je nutné, aby se v tomto školním řádu nastavila jasná pravidla, s kterými budou seznámeni nejen žáci školy, ale i jejich zákonní zástupci. Za jejich nedodržování či porušení je nutné ihned informovat OSPOD.

12.3 Návrh projektu pro obě školy

Jednou z nejúčinnějších forem prevence záškoláctví je pravidelné zpracovávání dokumentace absencí žáků. Tímto opatřením se dá v krátkém čase rozkrýt, jedná-li se o časté krátkodobé absence. Následně je nutná včasná informovanost rodičů žáků. Rodič je přizván ke spolupráci se školou a je mu nastíněn další postup při opakovaných absencích spočívající v konání výchovných komisí ve škole, informovanost orgánů sociálně právní ochrany dětí apod. Pokud se sám rodič podílí na skrytém záškoláctví, může toto upozornění zafungovat jako preventivní opatření a následné přizvání rodiče ke spolupráci se školou může zamezit opakovanému záškoláctví. Pravidelné zpracování údajů žáka by vyřešila elektronická žáková knížka, kde má rodič ihned informaci o svém svěřenci a zároveň je zde aktuální údaj o zameškaných hodinách. Pokud škola nemá elektronickou žákovskou knížku, rodič se o souhrnné sumě zameškaných hodin dozví až na vysvědčení, takže celkem pouze dvakrát do roka.

Předcházení skrytého záškoláctví by vyřešilo opatření vyhlášené či ukotvené v některém ze zákonů nebo v pokynů MŠMT. Jednalo by se o vymezení pouze tří kalendářních dnů, které má zákonný zástupce možnost využít v průběhu celého školního roku na omluvu svého svěřence z rodinných důvodů.

Ostatní absence musí být řádně omluvena od lékaře. Dovolené, návštěvy příbuzných nebo rodinné akce se musí plánovat do doby volna či prázdnin, kterých mají žáci a studenti v České republice v průběhu školního roku dost. Inspirací by nám mohlo být Německo, kde tato forma omluvy funguje již velice dlouhou dobu a rodiče si nedovolí omlouvat dítě bez závažných důvodů z výuky.

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, záškoláctví je z velké míry důsledek nespojenosti nebo obav žáka ze situace, kdy se sám dostane do nějakého konfliktu se spolužáky či sporu s vyučujícím. Záškoláctví je pro něj v tomto případě menší zlo a řeší nebo minimalizuje jím pak nastalou situaci. Velmi dobré řešení konfliktů a sporů ve škole je projekt „Mediace do škol“.

Mediace je neformální, strukturovaný proces, který se využívá při řešení konfliktů a při minimalizování či předcházení sporů. Cílem a výsledkem mediace by měla být jasná a prakticky uskutečnitelná dohoda, na níž by se dohodli všichni účastníci mediačního procesu. Tato dohoda musí obsahovat konkrétní postupy řešení, rozdělení zodpovědnosti a úkolů a zároveň i případné sankce za její nedodržení.

Projekt Mediace do škol je stavěn na principu vrstevnické mediace. Ve škole, kde je zaveden proces vrstevnické mediace, jsou vybrány děti, kteří absolvují proškolení a výcvik mediátora. Na výběru vhodných mediátorů se musí podílet všichni žáci i učitelé školy. Mediátorem nemusí být dítě s dobrým prospěchem a nesmí to být dítě, z kterého mají ostatní spolužáci respekt a bojí se ho. Mediátorem by měla být osoba nezávislá, nezaujatá, se schopností naslouchat, efektivně komunikovat a srozumitelně formulovat. Dobrý mediátor musí mít vlastnosti jako je empatie, rozhodnost, nestrannost, vyrovnanost, důvěryhodnost nebo racionalita. Po proškolení by měli být dětští mediátoři známí celé škole a dítě s konfliktem musí mít právo si sám volit a určit, který z proškolených mediátorů mu povede jeho proces mediace. Rodiče dětských mediátorů musí souhlasit s pozicí mediátora svého dítěte. O projektu vrstevnické mediace musí být zároveň seznámeni a informováni rodiče žáků školy.

Dvojice, která je vhodná pro mediační proces může sama požádat o mediaci, nebo ostatní spolužáci mohou požádat za ně o vyřešení konfliktu tímto způsobem.

K tomu mohou být využity schránky důvěry, osobně mohou požádat a nastítnit problém některému z vyučujících, metodika prevence nebo výchovného poradce. Samotná konfliktní dvojice však musí s mediací souhlasit, neboť jeden ze základních principů mediace je dobrovolnost. Mezi další principy mediace patří důvěra v možnosti mediace i v mediátora, mlčenlivost, nestrannost, neutralita a svoboda rozhodování.

Místo a čas mediace musí být přesně stanoven a vymezen. Prostor pro mediaci musí být dostupný, bezpečný, pohodlný, nesmí být průchozí, ale zároveň v blízkosti dospělé osoby, která bude k dispozici mediátorovi v případě bezradnosti nebo hrozby konfliktu. V některých akutních případech může mediace probíhat v prostorách, kde ke konfliktu došlo. Čas mediace by měl být určen nejlépe na následující den po konfliktu. Je to z důvodů, kdy obě strany s odstupem času jsou trochu klidnější a jednání tedy není v takové tenzi. Jsou však případy, kdy je třeba řešit konflikt hned a přímo na místě, kde k němu došlo. Bylo by vhodné, aby školy měla vyhrazené přímo „mediační dny“. Je nutné, aby nad samotnou vrstevnickou mediací dohlížel vhodný koordinátor-pedagog, který se podílí, jak na samotném procesu mediace, tak na výběru vhodného mediátora.

Nemělo by docházet k situaci, že nevhodný výběr mediátora by negativně ovlivnil výsledek mediace.

Samotný mediační proces se musí řídit jasnými zákonitostmi a musí mít jasnou strukturu. V úvodní fázi si všichni účastníci odsouhlasí pravidla komunikace a chování v samotné mediaci. Následuje fáze sbírání informací. Vždy mluví pouze jedna strana, následně má prostor pro vyjádření druhá strana. Mediátor naslouchá a parafrázuje fakta a pocity pro ujasnění celé situace. V následné fázi brainstormingu, jako metody řešení konfliktu, se navrhnou nápady na vyřešení. Na konci této fáze by se měly obě strany shodnout na řešení. Následuje fáze vytvoření dohody všemi zúčastněnými, která se ukončí sepsáním dohody včetně sankcí za její nedodržení. Mediátor si v následujících dnech ověřuje dodržování dohody. Vzhledem k faktu, že se na dohodě podílejí dobrovolně obě strany, dochází v 70–80 % mediačních případů k úspěšnému vyřešení vyvstalých konfliktů a sporů. Celý tento projekt je pod dohledem supervizora, který dohlíží nad správností vedení mediátorských procesů, nad dodržováním jednotlivých pravidel mediace a celkově má kontrolní činnost nad celým projektem.

Projekt Mediace do škol by mohl na obou školách snižovat riziko nespokojenosti žáků, zároveň se všichni žáci mohou v rámci projektu učit správně mluvit a naslouchat. Součástí každé komunikace jsou emoce, názory, zájmy a potřeby, s kterými se musíme naučit pracovat, používat je, ale zároveň i dokázat je ovládat a regulovat.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali problematikou skrytého záškoláctví. Motivací k napsání této práce byly vlastní zkušenosti a můj názor, že v současné době dochází k nárůstu skrytého záškoláctví s vědomím rodičů. Cílem celé práce bylo provést analýzu a porovnání dvou zcela rozdílných škol v sociálně vyloučené oblasti. V práci jsou částečně rozkryty důvody záškoláctví a možné návrhy řešení. Z výsledků šetření vyplynulo, že se problém vyskytuje nejen na škole se žáky se slabším prospěchem, ale tento problém se dotýká i žáků s dobrými studijními výsledky. Rozdíl je pouze v trávení času za školou a důvodů, proč do školy nejít. Pokud nebude nastaven jiný či doplňující způsob omlouvání absence, budou se nadále žáci dopouštět záškoláctví.

Když se v rodině narodí dítě, rodiče plánují, čím jejich potomek jednou bude, jak bude vychovaný, jaký bude zdatný sportovec a jak bude úspěšný v práci i v celém svém životě. To ale stojí rodiče nějaké úsilí. Měli by na dítě působit pocitem lásky a bezpečí od jeho raného věku, ovlivňovat jeho chování a vychovávat ho. Je nutné nastavit pravidla chování v takových normách, aby si děti vytvořily správné životní návyky a akceptovaly normy nastavené společností.

Pro psychický vývoj dítěte je velmi důležitý harmonický vztah nejen obou rodičů, ale i vztah mezi rodiči a dětmi, klidné a vyrovnané domácí prostředí. Je nutné vést děti k smysluplnému trávení volného času sportovní, uměleckou nebo jinou formou využití. Tak jak je předloženo v bakalářské práci – Akademie příslibu je toho příkladem. Škola i rodiče by si měli z hlediska prevence připustit, že pro kvalitu života v dospělosti znamená zdravá a integrovaná osobnost dítěte více než výborný prospěch a intelektuální výkon, který současný svět tak preferuje. Je jen na nás, jestli z našich potomků vychováme slušné, plnohodnotné členy naší společnosti.

Východisko do praxe

Je jisté, a tato bakalářská práce to jen potvrzuje, že se s jevem skrytého záškoláctví u dětí a mladistvých budeme setkávat i nadále, je jen otázkou času, jaký postoj k této problematice zaujmeme. Budeme-li se jako rodiče nadále podílet na jeho výskytu, či se začneme aktivně podílet na změně situace. Je nesmírně důležité, aby se výchově dětí věnovala rodina, škola a celá společnost. Musí se z nás stát tým a spolupracovat.

Je nejen vhodné, ale v dnešní době již naléhavě potřebné, nebýt lhostejný k tomuto stavu a vynaložit všechny síly o zapojení se do řešení problematiky skrytého záškoláctví.

To se týká hlavně komunity učitelů, naším úkolem je především dostatečně se orientovat v této problematice.

Jak již bylo mnohokrát uvedeno výše, rodina i nadále zůstává rozhodujícím činitelem ve výchově a přípravě svých dětí na jejich aktivní a smysluplný život. Jednou z nejdůležitějších složek prevence skrytého záškoláctví je komunikace mezi rodiči a školou. V rámci projektových dnů či jiných aktivit škol organizovat setkávání s rodiči a více je zapojovat do společných činností. V rámci těchto setkání identifikovat problematiku skrytého záškoláctví. Společně s nimi hledat vhodná preventivní opatření. Je mnohem snadnější problému předcházet, než jej řešit.

Z velké míry byl důvodem absence ve škole u mnoha dětí strach z možného neúspěchu. Je proto důležité zvyšovat odolnost dítěte vůči zátěži, často ho chválit a oceňovat snahu překonávat překážky, motivovat ho a poskytnout mu maximální pomoc a oporu. Problémem celé společnosti je kategorizace-„škatulkování“. Máme snahu posuzovat jedince podle různých klasifikací a tabulek. Musíme si uvědomit, že každý je individuální osobnost. Z těchto důvodů je potřeba přizpůsobit nároky na školní výsledky možnostem každého jednotlivého dítěte. Kyriacou (2005, s. 52) cituje autory Raynera a Ridinga, kteří se domnívají, že záškoláctví lze řešit i takovým způsobem, že se pokusíme ušít dítěti způsob výuky na míru.

Na druhou stranu je však nutné posilovat jeho odolnost vůči frustracím metodou postupného zatěžování. Dítě si však musí být pevně jisté citovým zajištěním. A úkolem nás dospělých je naučit se odpouštět bez odčinění.

O dotazník projevily zájem i další ZŠ ve městě. Mohl by to být dobrý začátek pro spolupráci s ostatními školami a tím se společnými silami podílet na postupném odstraňování skrytého záškoláctví.

Seznam použitých zdrojů

BARTOŇOVÁ, M., 2007. *Psychopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-4.

ČÁP, J., 1997. *Psychologie výchov a vyučování*. 1. vyd. Univerzita Karlova: Karolinum. ISBN 80-7366-534-3.

ČAPEK, R., 2008. *Odměny a tresty ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1717-0.

FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5046-0.

GALLA, M., aj., 2005. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 80-86734-38-2.

HELUS, Z., 2009. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele a rodiče*. 2. přep. a roz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-628-5.

CHRÁSTKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Grada Publishing. ISBN 978-247-1369-4.

JHA, P., CHALOUPKA, F. J., 2004. *Jak zvládnout kuřáckou epidemii: Vlady a ekonomika kontroly tabáku*. 1. vyd. Praha: Prospirála. ISBN 80-7071-234-1.

KABÍČEK, P., aj., 2014. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-793-4.

KYRIACOU, CH., 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: portál. ISBN 80-7178-945-3.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.

MARTÍNEK, Z., 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. aktualiz. a roz. vyd. Havlíčkův Brod: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.

MATOUŠ, O., KROFTOVÁ, A., 1998. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-226-2.

MICHALINOVÁ, Z., 2011. *ADD/ADHD v kontextu poruch chování*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-733-8.

NEŠPOR, K., 2000. *Návykové chování a závislost: současné poznatky*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-831-7.

PEŠATOVÁ, I., 2007. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-291-3.

PRŮCHA, J., 2002. *Moderní pedagogika*. 3. upr. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-047-X.

PTÁČEK, R., aj., 2009. *Pracovník v sociálních službách (zvláštní část)*. 1. vyd. Praha: RCV.

TUČEK, J., 1994. *Rodina matky měst: Dnešní pražská rodina v zrcadle statistických údajů*. Praha: Městská statistická zpráva.

ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.

SOCHŮREK, J., 2009. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-448-1.

ŠVARŤÍČEK, R., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

URBAN, L., DUBSKÝ, J., 2012. *Sociální deviace*. 2. roz. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-3397-1.

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VALIŠOVÁ A., KASÍKOVÁ H., a kol., 2007. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1734-0.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., 2008. *Sociální psychologie*. 2. přep. a roz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1428-8.

WEDLICOVÁ, I., HEŘMANOVÁ, V., 2008. *Kapitoly z vývojové psychologie*. 1. vyd. Pf. ujep.cz. ISBN 978-80-7414-044-0.

Internetové zdroje

ANON, *Žáci se učí kouřit od spolužáků, a to často v restauraci* [online]. 18. 3. 2016 [vid. 2016-011-7]. Dostupné z: <http://drogy.doktorka.cz/rychly-navyk-koureni-deti/>

ČTK, *Děti na základních školách jsou již závislé na tabáku* [online]. 2. 7. 2015 [vid. 11. 7. 2015]. Dostupné z: <http://drogy.doktorka.cz/rychly-navyk-koureni-deti/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2010. *Metodické dokumenty (doporučené pokyny)* [online]. [vid. 12. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MLČOCH, Zbyněk. *Kdo mi pomůže s odvykáním kouření - praktický lékař, odborný lékař, centrum* [online]. 2003-2016 [vid. 11. 7. 2016]. Dostupné z: http://www.kurakova-plice.cz/koureni_cigaret/kurak-a-koureni/deti-mladez-a-koureni.html

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Byl jsi někdy, v průběhu své povinné školní docházky za školou?	42
Graf 2: Co byl důvod tvého záškoláctví?.....	43
Graf 3: Kdo ti napsal omluvenku?	43
Graf 4: Jak jsi trávil svůj čas „za školou“?	44
Graf 5: Kouříš cigarety?	45
Graf 6: Piješ alkohol?	45
Graf 7: Ve svém volném čase děláš nejčastěji:.....	46
Graf 8: Vědí tví rodiče, kde, jak a s kým trávíš svůj volný čas?	46
Graf 9: Jak se cítíš ve škole?.....	47
Graf 10: Jaké jsou vztahy na škole mezi tvými spolužáky?	48
Graf 11: Jaké jsou vztahy na škole mezi žáky a učiteli?	48
Graf 12: Navštívil jsi někdy Pedagogicko-psychologickou poradnu?.....	49
Graf 13: Máš diagnostikovanou nějakou poruchu učení či chování?.....	49
Graf 14: Vyhledal si v průběhu své školní docházky při nějakém problému výchovného poradce či metodika prevence?.....	50
Tabulka 1: Specifické výchovné problémy	35

Seznam použitých zkratk a symbolů

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
HBSC	Health Behaviour in School-aged Children
MPP	Metodik primární prevence
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
TU	Třídní učitel
ZŠ	Základní škola

Seznam příloh

Příloha A - Dotazník

Příloha A

Anonymní dotazník

Dovolte prosím, abych vás požádala o chvíli času k vyplnění dotazníku, který poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci. Z výsledku tohoto dotazníku nebudou vyvozovány žádné důsledky, proto vás prosím o pravdivé odpovědi. U všech otázek vyberte prosím jednu odpověď a tu zakroužkujte. U dotazníků zaručuji plnou anonymitu. Děkuji za váš čas.

Dita Špačková

Věk..... Chlapec/ dívka (správnou zakroužkuj)

Název školy.....

1. Byl jsi někdy, v průběhu své povinné školní docházky za školou? Pokud zde bude tvá odpověď za a) – neodpovídej na otázky č. 2., 3. a 4.

- a) ne
- b) jen jednou
- c) více krát

2. Co byl důvod tvého záškoláctví?

- a) strach ze zkoušení, z písemky
 - b) strach z učitele
 - c) strach ze šikany
 - d) strach ze spolužáků
 - e) nechtělo se mi do školy
 - f) kamarád, kamarádka, parta
 - g) rodinné problémy
 - h) jiné problémy
- (doplň).....

3. Kdo ti napsal omluvenku?

- a) rodiče
- b) matka
- c) otec
- d) napsal jsem si ji sám
- e) někdo jiný

4. Jak jsi trávil svůj čas „za školou“?

- a) doma
 - b) u lékaře
 - c) toulal jsem se po městě
 - d) s partou, s kamarády
 - e) jinak
- (doplň).....

5. Kouříš cigarety?

- a) nekouřím vůbec
- b) kouřím více méně pravidelně (například skoro každý den), nebo pravidelně (ale jen ve všedních dnech, nebo jen o víkendech apod.)
- c) kouřím příležitostně

6. Piješ alkohol?

- a) ne
- b) více méně pravidelně (například skoro každý den), nebo pravidelně (ale jen ve všedních dnech, nebo jen o víkendech apod.)
- c) piji příležitostně

7. Ve svém volném čase děláš nejčastěji:

- a) sportuji
- b) čtu si, nebo se učím
- c) dívám se na TV
- d) trávím čas na PC/ Facebooku či jiné síti
- e) mám různé volnočasové kroužky
- f) pomáhám doma
- g) jiná možnost (napíš jaká

8. Vědí tví rodiče, kde, jak a s kým trávíš svůj volný čas?

- a) ano vždy
- b) většinou ano
- c) občas ano
- d) neví to vůbec

9. Jak se cítíš ve škole?

- a) jsem spokojen
- b) jsem nespokojen
- c) mohlo by to být lepší

10. Jaké jsou vztahy na škole mezi tvými spolužáky?

- a) jsou více méně přátelské
- b) jsou více méně nepřátelské
- c) jsou napjaté
- d) jsou neutrální

11. Jaké jsou vztahy na škole mezi žáky a učiteli?

- a) jsou více méně dobré
- b) jsou více méně špatné
- c) jsou neutrální

12. Navštívil jsi někdy Pedagogicko-psychologickou poradnu?

- a) nikdy
- b) jednou
- c) více krát

13. Máš diagnostikovanou nějakou poruchu učení či chování?

- a) ne
- b) ano

14. Vyhledal jsi v průběhu své školní docházky při nějakém problému výchovného poradce či metodika prevence?

- a) ano
- b) ne